

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

NAVORSINGS- EN
STUDIECENTRUM
VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE
WERELDOORLOG

MEDEDELINGEN 19

LEUVENSEPLEIN 4 (Bus 19) - 1000 BRUSSEL - TEL. 218 45 27

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

MINISTERE DE L'EDUCATION NATIONALE

MEDEDELINGEN NR. 19 - 1989

NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

BRUSSEL

ISSN 9772-1196

INHOUDSTAFEL

IN MEMORIAM

WETTEKSTEN

AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM

A. WETENSCHAPPELIJK COMITE - BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND - SEMINARIES

1. Voogdij over het Centrum	13
2. Wetenschappelijk Comité en Bureau	13
3. Personeel	13
4. Betrekkingen met het buitenland	14
5. Seminaries	16
6. Tentoonstellingen	23
7. Het Centrum verleende zijn medewerking	26

B. ARCHIEVEN - VERZAMELINGEN

1. Archieven	28
2. Fototheek	34
3. Fonotheek	35

C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN

1. Publikaties van het Centrum	36
2. Publikaties van het Wetenschappelijk personeel en de correspondenten	37
3. Voordrachten van het Wetenschappelijk personeel en de correspondenten	38
4. Radio- en TV-uitzendingen	40

HET CENTRUM EN DE 50e VERJAARDAG VAN HET BEGIN VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

KRONIEK

- Het Centrum en de Pers	41
- Het "Centre d'Etude sur l'Industrie houillère du Borinage"	41
- Het "Public Record Office" te Londen	42
- De vzw "Studiegroep voor de Geschiedenis van de militaire versterkingen in België".	44

LEKTUURNOTITIES

GIFTEN

I N M E M O R I A M

Kort geleden overleed Louise Delandsheere na een lange loopbaan als vice-directeur van het beknopt verslag van de Senaat, een functie die haar toeliet ontelbare verzetslui in moeilijkheden en het Verzet als geheel te helpen. Inderdaad, voortdurend klampte zij ministers en parlementairen aan. Zegde Luc Somerhausen niet : "C'est grâce à elle que j'ai appris ce que ce pouvait être de résister... en temps de paix" ?

Reeds bij het begin van de bezetting verdeelt Louise Delandsheere sluikschriften. Vlug wordt ze echter adjunct van de opeenvolgende leiders van het grote geheel dat de dienst Zéro vormt. Onder het codenummer 015 is ze verantwoordelijk voor de evacuatie van door de Gestapo opgejaagde verzetslui en piloten. Als rechterhand van Mathieu De Jonge, later omgekomen te Mauthausen, wordt zij inlichtingscoördinator en - met het Frans-Belgische Centrum van Roubaix o.l.v. Jean du Nord - organisator van de eerste complete verbindingslijnen tussen het bezette land en de geallieerde diplomatieke vertegenwoordigingen te Vichy en te Madrid.

Terwijl ze op 5 mei 1942 net de teksten van de klandestiene "Libre Belgique" naar de drukker Lielens brengt, wordt ze gearresteerd en zeer vlug gebrutaliseerd. Het proces van het beroemde sluikblad vindt plaats in november. Wanneer Louise Delandsheere de rechtstzaal verlaat waar ze tot zeven jaar dwangarbeid veroordeeld werd, zingt ze de Brabançonne. Vanuit de vrachtwagen die de veroordeelden naar de gevangenis brengt, buigt ze zich naar een vriendin die ze in de massa herkend had om haar toe te roepen : "Zeg aan mijn moeder dat ik terugkom".

Ook wanneer de eerste verslaggever van het INR Paul Levy (die zij trouwens naar het Noordstation gebracht had toen hij naar Roubaix ontsnapte) haar op de binnenkoer van de gevangenis van Ansbach de bevrijding bracht, gingen haar eerste gedachten naar haar ouders. De oorlog is gedaan. Louise Delandsheere is grootinvalidede. Tijdens de lange maanden van haar gevangenschap werd ze er toe gedwongen - meestal in open lucht - de uniformen van overleden soldaten te herstellen. De slagen en de beledigingen worden afgewisseld met brutale verhoren waarmee de ondervragers haar de bombardementen op hun land betaald willen zetten.

Tussen februari 1944 en de bevrijding op 5 mei 1945 worden de gevangene en haar lotgenoten van afgebrande stations naar gebombardeerde fabrieken en van concentratiekampen naar gevangnissen van gemeen recht gebracht. Op geen enkel ogenblik boog Louise Delandsheere het hoofd.

Zij kwam onoverwonnen terug maar zij was haar gezondheid verloren. Het is een waar mirakel dat zij die jaren van gevangenis en concentratiekamp, van martelingen en

vernederings heeft overleefd wat haar trouwens in haar patriottisme slechts sterkte. Françoise Martine Louise Delandsheere werd een symbool van wat een vrouw uit het Verzet kon tot stand brengen en van wat zij kon lijden, kortom van heroïsme. Moge zij nu eindelijk rust hebben. Maar mogen wij, vergeetachtige mensen, ons deze grote dame blijven herinneren.

Walter

* *

*

Wij vernamen eveneens het tragische overlijden van onze ex-collega Jean Gallant op 5 juni 1989.

Nadat hij het Centrum verlaten had, maakte hij carrière in de diplomatie. Ook voor de oudgedienden van het Centrum, die jaren met hem samenwerkten, was zijn dood een schok...

* *

*

Het Centrum moest in 1989 nog een derde keer rouwen. Inderdaad, op 4 oktober 1989 overleed de H. Eugène Dedoyard, lid van het Comité. De H. Dedoyard nam als officier deel aan de 18-daagse veldtocht en werd nadien, als zovele anderen, krijgsgevangene en in een Oflag opgesloten. Na de oorlog zou hij zich onverpoosd inzetten voor de belangen van de oud-krijgsgevangenen en werd een van hun leidende figuren. Leiding en personeel van het Centrum zullen deze innemende man niet licht vergeten.

* *

*

G E C O O R D I N E E R D E W E T T E K S T E N

I. MINISTERIE VAN ONDERWIJS en MINISTERE DE L'EDUCATION NATIONALE

24 april 1989 - Ministerieel besluit tot wijziging van de ministeriële besluiten van 13 december 1967, 25 september 1968, 3 november 1971 en 21 juni 1978 houdende oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

De Minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering
van de Openbare Diensten en van de Nationale Wetenschappe-
lijke en Culturele Instellingen,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965 betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, inzonderheid op artikel 10 ;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, gewijzigd bij de ministeriële besluiten van 25 september 1968, 3 november 1971 en 21 juni 1978 ;

Gelet op het koninklijk besluit n° 504 van 31 december 1988 tot oprichting van de wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, die ressorteren onder de beide Ministers van Onderwijs of onder de Minister(s), aangewezen bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit, als Staatsdiensten met afzonderlijk beheer ;

Gelet op het koninklijk besluit van 31 maart 1987 betreffende de groepering van de wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, die ressorteren onder de beide Ministers van Onderwijs en hun nadere organisatie als staatsdiensten met afzonderlijk beheer ;

Gelet op het koninklijk besluit van 31 maart 1987 betreffende het financieel en materieel beheer van de wetenschappelijke inrichtingen van de Staat of hun groeperingen, die Staatsdiensten met afzonderlijk beheer zijn en die afhangen van beide Ministers van Onderwijs :

B e s l u i t :

Artikel 1. - Artikel 4 van het ministerieel besluit van 3 november 1971 tot wijziging van de ministeriële besluiten van 13 december 1967 en 25 september 1968 - Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, wordt als volgt gewijzigd :

"Het Navorsingscentrum beschikt over een wetenschappelijk comité, dat tot opdracht heeft het programma der werkzaamheden vast te stellen, voor de uitvoering ervan te zorgen en eventueel te bepalen welk gedeelte van de te behandelen stof de voorrang moet krijgen. Dit comité, waarvan het voorzitterschap wordt waargenomen door de Minister die bevoegd is voor de nationale wetenschappelijke instellingen, bestaat bovendien uit :

- a) tien bevoegde personaliteiten, door de Minister die bevoegd is voor de nationale wetenschappelijke instellingen gekozen uit een dubbele lijst van kandidaturen, voorgelegd door het contactcomité dat samengesteld is uit de meest representatieve vaderlandslievende verenigingen;
- b) acht deskundigen in de hedendaagse geschiedenis, aangewezen door de Minister die bevoegd is voor de nationale wetenschappelijke instellingen, bij voorkeur onder de hoogleraren van de universiteiten of van de inrichtingen voor hoger onderwijs ;
- c) twee personaliteiten die genieten van een status van nationale erkentelijkheid; zij worden aangewezen door de Minister die bevoegd is voor de nationale wetenschappelijke instellingen ;
- d) de Algemene Rijksarchivaris en de Directeur van het Navorsingscentrum.

Het mandaat van de sub litt. a, b, en c bedoelde leden loopt over vier jaar en is hernieuwbaar.

De leden respectievelijk bedoeld in a, b en c moeten paritair verdeeld zijn onder nederlandstaligen en franstaligen.

De Minister die de nationale wetenschappelijke instellingen onder zijn bevoegdheid heeft, wijst twee ondervoorzitters aan respectievelijk onder de leden van het comité bedoeld sub litt. a en b.

Het mandaat van ondervoorzitter loopt over twee jaar en is hernieuwbaar.

Artikel 2. - Artikel 7 van het ministerieel besluit van 3 november 1971 wordt als volgt gewijzigd :

"Binnen de perken van de hem toegestane begrotingskredieten, wordt het Navorsings- en Studiecentrum ertoe gemachtigd, met de toestemming van de Minister, wetenschappelijk en ander personeel aan te werven onder dienstcontract en de overige uitgaven in verband met zijn opdracht vast te leggen.

Het wetenschappelijk personeel omvat één directeur en negen navorsers.

Dit personeel zal bezoldigd worden volgens het stelsel geldend in de wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, namelijk de directeur als hoofd van een afdeling en de anderen als attaché, assistent of eerstaanwezend assistent.

Naast zijn wetenschappelijk werk is de directeur belast met de leiding van het wetenschappelijk personeel, het administratief beheer en het dagelijks bestuur, onder de hoede van het wetenschappelijk comité en onder de verantwoordelijkheid van de Minister."

Artikel 3. - Artikel 8 van het ministerieel besluit van 3 november 1971 wordt als volgt gewijzigd :

"Met het oog op de verwezenlijking van de opdracht van het Navorsingscentrum en onverminderd de materiële en financiële steun verleend door het Algemeen Rijksarchief, wordt een jaarlijkse toelage ten bate van het Centrum toegekend aan de Groepering Documentatie, ten laste

van de kredieten uitgetrokken op de begroting van het Ministerie waaronder de nationale wetenschappelijke instellingen ressorteren."

Brussel, 24 april 1989.

L. TOBBACK

- II. 10 MEI 1989. - Ministerieel besluit tot benoeming van de leden van het Wetenschappelijk Comité van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

Na dit besluit ziet de samenstelling van het Comité er als volgt uit :

1. Minister

de Heer Louis TOBBACK
Minister van Binnenlandse Zaken,
van de Modernisering van de Openbare Diensten
en van de Nat. Wetenschappelijke en Culturele
Instellingen
Koningstraat, 94
1000 BRUSSEL

2. Représentants des associations patriotiques

M. Marcel BASSLEER
Rue du Conseil, 28
4020 LIEGE/BRESSOUX

M. Vincent JANSSENS
Quai Marcellis, 14 - bte 071
4020 LIEGE

M. Jules JACOB
Avenue Masoin, 39
1090 BRUXELLES

M. Jacques PILATE
Chaussée Bara, 213
1410 WATERLOO

Vertegenwoordigers van de vaderlandslievende verenigingen

De H. Fernand ERAUW
Langeheidestraat, 69
3052 OTTENBURG/Huldenberg

De H. Georges MICHOTTE
Scholierenstraat, 36
1160 BRUSSEL

De H. Paul MULS
Verminktenlaan, 10
3400 LANDEN

De H. Carlo SEGERS
Turnhoutsebaan, 101 - bus 6
2100 DEURNE

De H. Louis VAN BRUSSEL
Nachtegaalstraat, 96
3202 LINDEN

Spécialistes de l'histoire contemporaine

M. Le Prof. Francis BALACE
Rue de Campine, 29
4000 LIEGE

M. Le Prof. Jacques LORY
Avenue du Duc Jean, 21 - bte 11
1080 BRUXELLES

M. Le Prof. Jean STENGERS
Avenue de la Couronne, 91
1050 BRUXELLES

M. Le Prof. Jacques WILLEQUET
Clos du Parnasse, 13 - bte 39
1040 BRUXELLES

Deskundigen in de hedendaagse geschiedenis

Prof. Herman BALTHAZAR
Vlasmarkt, 11
9000 GENT

Prof. Dr. L. DE VOS
Koninklijke Militaire School
Leerstoel Geschiedenis
Renaissancelaan, 30
1040 BRUSSEL

Prof. Dr. Emiel LAMBERTS
Schoonzichtlaan, 52
3009 WINKSELE

Prof. Dr. Els WITTE
Scailquinstraat, 37 - bus 12
1030 BRUSSEL

3. Personaliteiten

De H. Ere-Inspekteur-generaal Herman CORIJN
 Juliaan de Vriendstraat, 18
 2510 OUDE-GOD/Antwerpen

Prof. Em. J.L. CHARLES
 Koninklijke Militaire School
 Leerstoel Geschiedenis,
 Avenue de la Renaissance, 30
 1040 BRUXELLES

4. Algemeen Rijksarchivaris

Dr. E. PERSOONS
 Algemeen Rijksarchief,
 Ruisbroekstraat, 2-6
 1000 BRUSSEL

Wnd. Directeur van het Centrum

M. José GOTOVITCH
 Rue Henri Maubel, 52
 1190 BRUSSEL

5. Vertegenwoordigers van het personeel

M. Alain DANTOING
 Rue de Sart, 66
 1490 COURT-ST-ETIENNE

De H. Dirk MARTIN
 Velodroomstraat, 5
 2600 BERCHEM

Vertegenwoordiger van de Minister v. Buitenlandse Zaken

De H. Thierry VUYLSTEKE
 Adjunkt-Adviseur,
 Historische Dienst, P 14, M.B.Z.
 Egmont - Kazerne Prins Albert
 1000 BRUSSEL

Vertegenwoordiger van de Minister v. Binnenlandse Zaken

M. Maurice-Pierre HERREMANS
 Avenue De Fré, 31
 1180 BRUXELLES

Vertegenwoordiger van de Minister van Landsverdediging

M. Le Prof. Hervé HASQUIN
Avenue du Prince Héritier, 145
1200 BRUXELLES

Vertegenwoordiger van de Minister van Landsverdediging

Kolonel G. LOBET
Hoofd van de Historische Dienst
van de Krijgsmacht
Kwartier Koningin Elisabeth,
Everestraat,
1140 BRUXELLES

Vertegenwoordiger van de Minister van Volksgezondheid

M. M. LENAERTS
1er Commissaire de l'Etat,
Administration des Victimes de la Guerre,
Square de 'Aviation, 31
1070 BRUXELLES

6. Administration

Mevr. J. DECROCK-BEYRUS
Bestuursdirecteur voor Gemeenschapsaangelegenheden en voor
de Nationale Wetenschappelijke Instellingen
Pachecolaan, 34
1000 BRUSSEL

Tevens werd bij Ministerieel Besluit van 1/8/1989 het mandaat van de
Ondervoorzitters F. ERAUW en F. BALACE verlengd voor twee jaar vanaf
18/4/1989.

AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM

A. WETENSCHAPPELIJK COMITE - BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND - SEMINARIES - MEDEWERKING

1. Voogdij over het Centrum

De staatshervorming en de communautarisering van het onderwijs had voor het Centrum als gevolg dat de voogdij van de Ministers van Onderwijs en Education nationale werd overgedragen.

Voortaan is de Minister van Binnenlandse Zaken en van de nationale wetenschappelijke en kulturele instellingen, de H. L. Tobback, voogdijminister en Voorzitter van het Centrum.

D.M.

2. Wetenschappelijk Comité en Bureau

Sinds medio 1988 vergaderde het Comité op 7 november en 12 december 1988, op 28 april, 5 juli en 22 september 1989.

Ter sprake kwamen o.m. de eventuele nieuwe statuten van het Centrum, het Colloquium van 1990 over België tijdens de nazi-bezetting (ter gelegenheid van de 50e verjaardag van de Duitse inval) en diverse problemen van interne aard.

In dat kader besliste het Comité Directeur J. Vanwelkenhuyzen met een bijzondere opdracht te belasten terwijl J. Gotovitch als waarnemend Directeur werd aangewezen, belast met de algehele leiding van het Centrum.

Het Bureau kwam verscheidene malen samen om de werkzaamheden van het Comité voor te bereiden en om praktische beheersproblemen te bespreken.

D.M.

3. Personeel

Bij het wetenschappelijk personeel verliet mevr. Chantal Kesteloot, geroepen tot een nieuwe functie bij het Institut Jules Destrée, het Centrum. Zij werd opgevolgd door de H. A. Colignon van de Luikse universiteit.

Bij de personeelsleden van het D.A.C.-kader verwelkomden wij mevr. K. Vandenberghe terwijl de H. J.-M. Vanderlinden het Centrum verliet. De H. G. Pearce, gewetensbezwaarde, behaalde het diploma van licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen.

D.M.

4. Betrekkingen met het buitenland

Internationaal Colloquium over de Holocaust-periode in België

Op voorstel van Prof. Dan Michman, verbonden aan de Faculteit van Joodse Studies van de Bar-Ilan Universiteit in Ramat Gan (Israël), heeft het Centrum zijn medewerking verleend aan de organisatie van een colloquium m.b.t. de "Holocaust-periode in België". Het Centrum coördineerde de werkzaamheden van de Belgische specialisten in deze materie. Aan het colloquium dat van 29 mei tot 1 juni 1989 doorging aan de Bar-Ilan Universiteit, namen 10 Belgische historici deel, mede dank zij de financiële steun van de diensten voor Internationale Culturele betrekkingen van de Communauté Française en de Vlaamse Gemeenschap en van het NFWO-FNRS.

Samen met de Israëliische specialisten kon zodoende voor het eerst een poging ondernomen worden om tot een globale visie te komen van de joden en het jodenprobleem vòòr en tijdens WO II in België.

Het Centrum zelf was vertegenwoordigd door zijn voorzitter Francis Balace, zijn wnd. directeur José Gotovitch en Rudi Van Doorslaer. Verder namen van Belgische zijde deel : Prof. Mark Van den Wijngaert (UFSAL), Prof. Luk Dequeker (KUL), Daniël Dratwa (Studiecentrum voor het Hedendaags Jodendom, Brussel), Jean-Philippe Schreiber (U.L.B.), Lieven Saerens (KUL-KADOC), Véronique Laureys (Stadsarchief Brussel) en dr. Maxime Steinberg.

Dit colloquium is voor alle deelnemers ongetwijfeld zowel in de discussie tussen de Belgische en Israëliische specialisten, als door de talrijke deelname van getuigen, een verrijkende ervaring geweest. Het eerste concreet resultaat ervan is alvast de publicatie in het Engels van de acta van het colloquium bij Pergamon-press. Voor de Belgische hedendaagse historici, die al te vaak op het internationaal forum afwezig blijven (en dat geldt zeker niet alleen voor het jodenprobleem) is zulks ongetwijfeld een belangrijke gebeurtenis.

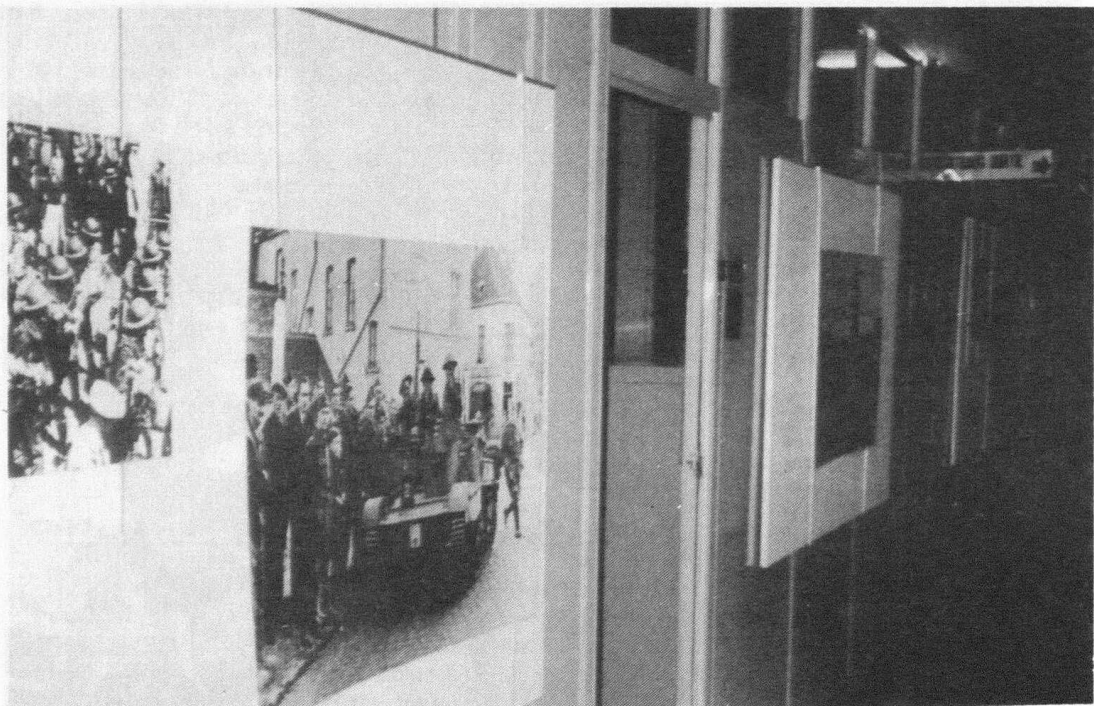
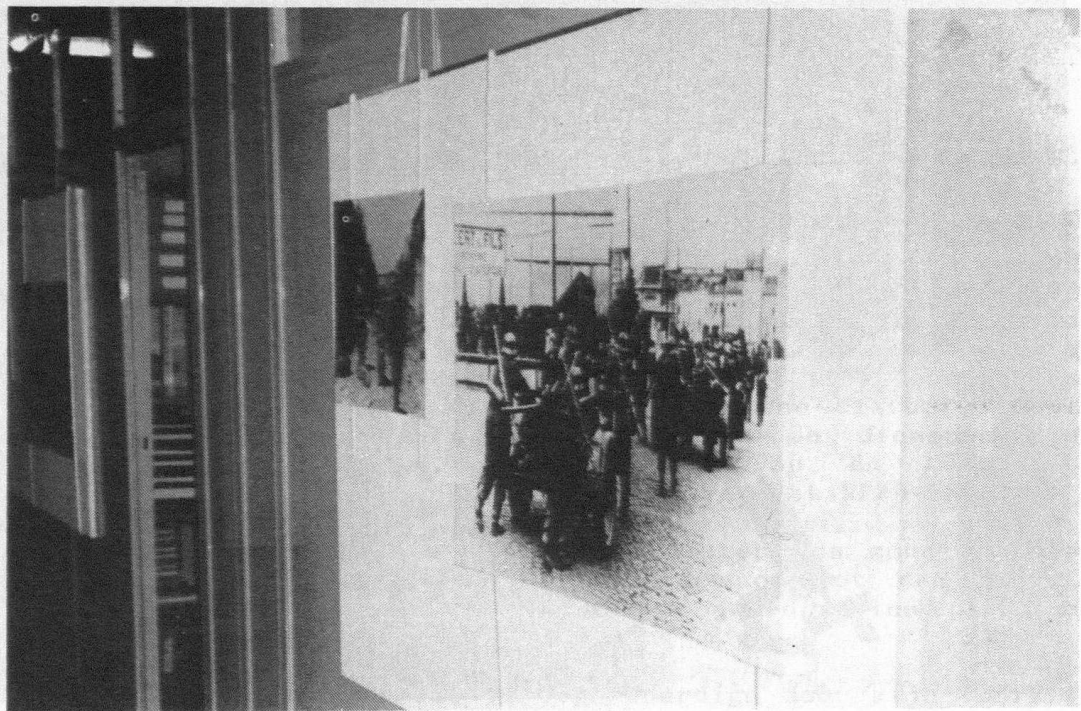
R.V.D.

Colloquium "De Pools-Duitse oorlog" te Warschau

Dat de politieke evolutie in verschillende Oosteuropese landen zoals de Sovjet-Unie en Polen ook gevolgen heeft voor de historiografie van het recente verleden was o.m. te merken op het internationaal wetenschappelijk congres "De Pools-Duitse oorlog. Het begin van de Tweede Wereldoorlog" dat van 31 augustus tot 2 september 1989 ingericht werd door het Historisch Instituut van de Poolse Akademie der Wetenschappen en het Militair historisch Instituut van het Poolse Ministerie van Landsverdediging.

Het Colloquium over de Holocaust in België aan de Bar-Ilan universiteit

Het Centrum kreeg een iconografische galerij waarin regelmatig kleine tentoonstellingen zullen georganiseerd worden.

Van enige controverse inzake de Duitse rol aangaande het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was nauwelijks sprake : Hans-Adolf Jacobsen (Bonn) bevestigde de hoofdverantwoordelijkheid van het nationaal-socialistische Duitsland. Ruime eensgezindheid bestond eveneens inzake het hoofddoel van de Ententemachten, m.n. het vermijden (of uitstellen) van de oorlog. Hierdoor benadrukte men tegelijk dat de Frans-Britse garanties aan Polen in feite oplichterij hadden betekend. We hadden echter de indruk dat de Poolse medeverantwoordelijkheid voor het ondergraven van het systeem der collectieve veiligheid in de loop van de dertiger jaren enigszins in de schaduw kwam te staan. Weliswaar erkenden Marian Zgorniak en Henryk Batowski (beiden Krakau) dat Polen een desastreuze vergissing beging door de ontmanteling van Tsjechoslowakije te bevorderen i.p.v. een alliantie met deze staat na te streven; toch maakte laatstgenoemde het Poolse buitenlandse beleid begrijpelijk door te wijzen op het feit dat de Fransen Polen nooit als een volwaardige partner hadden beschouwd (ondanks het Pakt van 1921), en dat ze meer dan eens zèlf toenadering tot het Reich hadden gezocht.

Uiteraard werd te Warschau vooral uitgekeken naar de interpretaties inzake de rol van de Sovjet-Unie. In ieder geval had de Commissie-Jakovlev het bestaan van het "geheime protocol" nog vòòr de verjaardag van het Sovjet-Duits niet-aanvalspakt toegegeven. In navolging van Jakovlev en Gorbatsjov veroordeelden de Sovjethistorici Pop en Sawuszkina te Warschau het beleid van Stalin als een vergissing en een aanslag op de humanitaire Marxistisch-Leninistische principes. Dit moraalpolitieke discours betekende uiteraard een breuk met het vorige, "real-politieke" Sovjetdiscours dat het afsluiten van het Duivelspakt verantwoordde door de anticommunistische houding der Appeasers. Het was dan ook paradoxaal dat de Sovjethistorici te Warschau, om een zakelijker verklaring te geven voor de politiek van Stalin, teruggrepen naar de klaarblijkelijke Westerse en Poolse onwil om de Europese veiligheid met de Sovjet-Unie te organiseren - zelfs al gaf Pop daarbij toe dat Stalins repressies (met hun gevolgen voor de militaire weerbaarheid van de Sovjet-Unie) het Westerse wantrouwen in de hand hadden gewerkt. Tijdens het wat eerder gehouden historisch congres te Berlijn waren sommige Sovjethistorici echter veel verder gegaan, zo o.m. V. Daschitsjev volgens dewelke Stalin bewust - met revolutionaire doeleinden - op een Europese oorlog had aangestuurd. Terug in Warschau gold het geheime protocol voor de Poolse historicus Eugeniusz Duraczynski evenzeer als een bewijs voor de imperialistische doeleinden van Stalin.

Ook al leunen de recentste Oosteuropese interpretaties over de verantwoordelijkheid van de Sovjet-Unie dichter aan bij de kritischer houdingen t.a.v. Stalin in het Westen (vb. J. Hochman) dan bij de meer begripende attitudes (vb. J. Haslam), toch is eenieder het erover eens dat geen definitief uitsluitsel over Stalins motieven zal kunnen gegeven worden

vooraleer alle Sovjetarchieven beschikbaar zullen zijn. Hierop werd te Warschau dan ook door alle historici aangedrongen.

G. PEARCE

Université Paris X - Nanterre

José Gotovitch zal van januari tot maart 1990 als gastprofessor een licentie cursus en een DEA geven bij het "Département de Sociologie Politique" van de universiteit van Paris X - Nanterre. Hij zal aldus een deel overnemen van de opdracht van prof. Annie Kriegel die gedetacheerd werd naar het C.N.R.S.

5. Seminars

Prof. Dr. Luc Huyse en Steven Dhondt : *De berechting en bestraffing van misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de staat in België, 1944-1949. Een onderzoek van juridische en extra-juridische invloeden op strafrechtspleging-in-uitzonderlijke-omstandigheden* (1) (27 oktober 1988).

A. Complexiteit van de repressieproblematiek

In onze lezing hebben we allereerst de complexiteit van de repressieproblematiek willen toelichten. Daarnaast zijn enkele resultaten uit ons onderzoek besproken.

Veel literatuur handelt bijna uitsluitend over de militaire rechtspraak en haar gevolgen. De behandeling van de collaboratie door de krijgsraden is evenwel slechts één facet van de repressie. Daarnaast is er de burgerlijke epuratie door de krijgsauditeurs en de administratieve epuratie. Ook de 'spontane repressie' (tijdens de bevrijdingsdagen en in mei-juni 1945), de interneringen, het discriminatoir gebruik van het attest van burgertrouw en het stelsel van sequester zijn aspecten van de repressie in ruime zin. Vele van deze systemen hadden een even grote impact op het leven van de bestraften als de repressierechtspraak, al is daarover nog weinig bekend. Centraal in onze studie staat de organisatorische en sequentiële vervlechting van deze verscheidene strafsystemen. Wat ook nog bestudeerd dient te worden, is het gratie- en genadebeleid. In de Vlaamse beeldvorming met betrekking tot het repressievraagstuk is dit 'tweede gezicht' van de repressie weinig in rekening gebracht. Zo zijn er in

(1) Dit onderzoek loopt in het kader van een F.K.F.O.-krediet.

het collectieve geheugen leemten gegroeid. Het gewicht van de repressie werd door vervroegde invrijheidsstelling, genade, rechtsherstel en eerherstel gemilderd.

Wat onze theoretische kijk op de problematiek betreft hebben we twee invalshoeken gebruikt. Ons eerste vertrekpunt is rechtssociologisch : in welke mate zien we in de repressie mechanismen aan het werk die we in andere rechtssystemen zien opduiken ? We werken hier vooral met de ambivalentietheorie. Daarmee trachten we de ongelijke behandeling tussen collaborateurs, naargelang het delict, te verklaren. Onze tweede ingang is politiek-sociologisch : het straf- en genadebeleid is inzet van een strijd tussen en binnen elites.

B. Bronnen van het onderzoek

Basisbron van het repressieonderzoek is een representatieve steekproef van zowat 5000 cases (6,5% van alle in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerde vonnissen en arresten).

Andere bronnen zijn allerlei parlementaire, ministeriële en administratieve documenten en een carrièreanalyse van de magistraten en auditeurs, die tijdens de repressie een rol hebben gespeeld.

N. Cheppe : *De anti-vrijmetselaarsaktie in België tijdens de bezetting 1940-44* (17 november 1988).

Al in september 1940 wordt door enkele bekende vooroorlogse antivrijmetselaars-figuren met steun van de bezetter de antivrijmetselaarsliga "L'Epuración-De Bezem" opgezet. De leiding ervan berust in de handen van Paul Ouwerx, Leopold Flament en Paul Serge de Harting.

Voor de diensten van de Militärverwaltung en meer in het bijzonder de *Stab Rosenberg*, de *Abteilung IIB* en de *Propaganda Abteilung* wordt de Belgische vrijmetselarij geviseerd om haar kontakten met de Franse maçonnerie, de joden en rood Spanje en om haar invloed op levensbeschouwelijk, politiek en sociaal gebied. Daarom wordt een politiek van repressie ingezet die leidt tot de sluiting van de werkplaatsen, de inbeslagneming van de eigendommen en het verbod van alle vrijmetselaarsactiviteiten. De *Verordnung* van 21 augustus 1941 is er het resultaat van. Toch wenst de bezetter de vrijmetselaars niet individueel aan te vallen en niet openlijk naar buiten te treden in het kader van de antivrijmetselaarspropaganda. Hij vertrouwt de strijd tegen de vrijmetselaars dan ook toe aan Belgische collaborateurs die hij voorziet van propagandamiddelen.

"L'Épuration" van Paul Ouwerx krijgt zo het monopolie van de aktie die zich voorgoed ontwikkelt vanaf januari 1941. Zij heeft verschillende facetten : een grote tentoonstelling die tot mei '42 de belangrijkste Belgische steden aandoet en alleen te Brussel (januari '41) en te Luik (juli '41) succes kent; een even matig succes voor de gelijktijdig georganiseerde voordrachten, en tenslotte een klein maandblad gepubliceerd door de Liga waarvan de onregelmatigheid kenschetsend is voor de mislukking van de vereniging. De plannen van Paul Ouwerx worden inderdaad gedwarsboemd door de slechte kwaliteit van de propaganda, door de concurrentie van andere organisaties zoals Rex en "Volksverwering" en tenslotte door interne onenigheid. De leden van de Liga zijn weinig talrijk en nooit tijdens het hele bestaan van "L'Épuration" kon een aktieve kern zich handhaven. Wanneer de leden mekaar niet bij de Duitsers zwart maken, sluiten ze mekaar wederzijds uit de vereniging en in '42-'43 pogen sommigen onder hen zelfs een nieuwe Liga op te richten. De Duitsers laten de Liga, intern verdeeld en zonder materiële middelen, stilaan vallen. Zij hebben wel ernstiger dingen te doen en zij kunnen overigens niet meer geloven in een groepering die vooral Waals is, belgicistisch, te katholiek en vooral ondoeltreffend.

Tussen 1942 en '43 wordt alle Duitse steun ingetrokken. Ook de bevolking steunt de activiteiten van de vereniging niet. Vanaf december '42 wordt ze op de koop toe door de publieke opinie beschuldigd van de moorden op belangrijke vrijmetselaars, terwijl de Liga precies in die periode verdwijnt zonder sporen na te laten.

Ondanks het feit dat Ouwerx de aanslagen op personen veroordeelde, zullen de leden van zijn Liga in 1947 op die feiten geoordeeld worden. De advocaten pleiten de onverantwoordelijkheid, maar het oordeel benadrukt de enge binding tussen de beschuldigten en de Duitse diensten. De antivrijmetselaars van "L'Épuration" zullen gebrandmerkt worden als de enige verantwoordelijken van de antivrijmetselaarsaktiviteit via de collaboratie en de verspreiding van tot terroristische daden aanzettende propaganda, alhoewel die daden te wijten waren aan de leden van de contra-terreur.

J. Saintclivier : *De Sociologie van het Verzet : methodologie en toepassing voor Bretagne* (15 december 1988).

Wij hebben hier vooral de nadruk willen leggen op de moeilijkheden bij de factoriële analyse van bepaalde verbanden, het belang en de pertinentie ervan. Wij vertrokken met de idee de factoriële analyse bij een onderzoek naar de sociologie van het verzet te gebruiken om het verband tussen sociale groepen en verzetsorganisaties bloot te leggen. Al vlug echter merkten wij dat wij de relaties moesten onderzoeken tussen de verschillende elementen die bij een studie van het verzet komen kijken, d.w.z. de C.S.P., de verzetsgroep, de

plaats van de aktiviteit, de aanhoudingen, de datum van intrede in het verzet. Maar zelfs in geval van een kleine populatie (1300 in ons geval) bleek verbanden leggen tussen al die elementen onmogelijk met de klassieke statistische methodes, tenminste als men tot een typologie van bv. de verzetsorganisaties, of van de geografische zones enz. wil komen. Daarom moesten wij beroep doen op de factoriële analyse om de kwalitatieve analyse en andere kwantitatieve methodes te vervolledigen (en die niet als alléén zaligmakend te beschouwen is).

De factoriële analyse geeft ons een geometrische voorstelling van de "nabijheid" van individuen en laat toe op dezelfde grafiek de "nabijheid" tussen klassen in te vullen. De interpretatie maakt er gebruik van dat de plaats van een variabele op een der assen, proportioneel is met de correlatie van die variabele met de overeenstemmende factor die de as bepaalt. Het belangrijkste van onze informatie wordt dikwijls samengevat op twee-drie assen van de multidimensionele ruimte die dan te analyseren valt.

Natuurlijk is zulk een analyse slechts waard wat de basisgegevens waard zijn... Zij laat toe het bestaan van bepaalde relaties te bevestigen, zelfs ze te ontdekken. Met de factoriële analyse alléén gaat het zeker niet, maar ondanks alles laat zij toe alle elementen van een sociologische en typologische analyse van het verzet te synthetiseren. Zij verduidelijkt er ook alle tegenspraken van en schildert het opnieuw in al zijn complexiteit.

Prof. Dr. L. De Vos: *De militaire integratie van Europa, 1945-1955* (19 januari 1989).

Na zes jaar oorlog was de leidersrol van Europa uitgespeeld (enkel Groot-Brittannië kon nog even de schijn ophouden). Twee nieuwe protagonisten dienden zich aan, de VS en de SU die ondanks de enorme offers tot een militaire supermacht was uitgegroeid. Waar in 1945 samenwerking tussen beide nog mogelijk leek - vooral de VN wekte de hoop op een universele vrede - zouden delikate kwesties als het bezettingsstatuut van Duitsland de relaties tussen beide gedurig aanvreten. Daarbij speelde ook een probleem van perceptie; onwetendheid en onbegrip voor elkaar leidden tot wantrouwen en vijandigheid. West-Europa bevond zich in een moeilijke positie. Enerzijds wilde het de SU niet provoceren maar anderzijds moest ten allen prijze een terugkeer van het Amerikaanse isolationisme vermeden worden. Tegen een eventuele Sovjet-agressie stond Europa machteloos en Stalins troepen hadden reeds vrijwel gans Oost- en Centraal-Europa bezet. Bovendien bevond het grootste deel van de Franse en Britse troepen zich in de rumoerige overzeese gebieden; de Fransen putten zich uit in het Indochinese conflict, de Britten poogden via sterke politiemachten een vreedzame machtswisseling mogelijk te maken (Palestina, Indië).

Vanaf 1947 stelden de VS zich duidelijk aan het hoofd van de vrije wereld (Truman-doctrine, Marshall-plan) tegen de achtergrond van een fel verkild Oost-West klimaat. De angst voor het "rode gevaar" lag aan de basis van de Europese (militaire) integratie. Op 4 maart 1947 ondertekenden Frankrijk en Groot-Brittannië het "Verdrag van Duinkerke", dat officieel gericht was tegen Duitsland, maar in feite vooral uiting gaf aan de vrees voor de SU. De Benelux-landen die ingezien hadden dat de neutraliteit hun veiligheid niet garandeerde, pleitten voor een ruimere samenwerking. Vooral de Belgische staatsman en diplomaat P.H. Spaak was hierbij de gangmaker. Onder de indruk van de Praagse putsch (25 februari 1948) waarbij in Tsjecho-Slowakije een communistisch gezinde regering aan de macht kwam, sloten Groot-Brittannië, Frankrijk en de Benelux het "Pact van Brussel" (17 maart 1948). Washington reageerde positief op de ontwikkelingen in Europa en de blokkade van West-Berlijn door de Sovjets (april 1948-mei 1949) zou de Amerikaanse publieke opinie mobiliseren. De hechte band tussen Noord-Amerika en West-Europa maakte de oprichting van de NAVO mogelijk (4 april 1949). Naast de leden van het "Pact van Brussel", de VS en Canada, treden nu ook Denemarken, Noorwegen, IJsland, Italië en Portugal toe. Omstreeks 1949-1950 trad de Koude Oorlog in een versnellingsfase. De oprichting van de Chinese Volksrepubliek, het Russische atoomwapen en de Koreaanse oorlog (1950-53) leverden sterke argumenten voor een Europees leger. Bij het tot stand komen van de Europese Defensiegemeenschap (27 mei 1952) werd nu ook de pas opgerichte Duitse Bondsrepubliek betrokken terwijl Groot-Brittannië afhaakte. Reeds in 1954 echter ging de geplande EDG (Frankrijk, DBR, Benelux, Italië) ten onder omdat het Franse Parlement struikelde over een procedurekwestie bij de ratificatie. De nationale reflex bleek nog te sterk te zijn. Het jaar nadien trad de DBR toe tot de NAVO en ontstond het "Warschau-Pact".

De economische integratie zou in de volgende jaren gemakkelijker haalbaar blijken. Was de handelswereld niet sinds ca. een halve eeuw surpanationaal? Was de militaire macht niet de ultieme behoedster van de nationale soevereiniteit?

Etienne Verhoeyen : *De Britse diensten, de Belgische regering en het Verzet* (23 februari 1989).

Reeds in de zomer van 1940 poogde de Britse *Secret Intelligence Service* (SIS) het contact met het bezette België te herstellen. Resultaat ervan was het oprichten van verschillende inlichtingsnetten, o.a. *Clarence* en *Mill*, die tot volledige tevredenheid van de geallieerden tot het einde van de bezetting functioneerden. Langs de andere kant richtte de Belgische exil-regering te Londen in november 1940 een *ad hoc* bestuur van de Veiligheid van de Staat op om de verbinding met het bezette land te herstellen. De bedoeling ervan was in

bestendig klandestien contact te treden met België in het algemeen en met het Belgisch verzet in het bijzonder. Zeer vlug kwam het tot een goede samenwerking tussen de SIS en de Veiligheid. Dankzij de inlichtings-netten die zij samen beheerden (zoals *Zéro*, *Luc-Marc* en de Belgische netten in Frankrijk) kon premier Pierlot beweren dat België een glazen huis was voor de regering.

Minder goed waren de betrekkingen tussen de Belgische diensten en de *Special Operations Executive* (SOE) die in 1940 werd opgericht om sabotage en gewapend verzet in de bezette landen te stimuleren. De politieke oriëntering van het Belgisch Legioen, een gewapende groepering geleid door militairen die de controle van de regering niet aanvaardde en op de steun van SOE rekende, leidde in 1942 tot een tijdelijke breuk tussen SOE en de Belgische regering. De samenwerking werd eind 1942 hervat met als stringente voorwaarde dat de bevoegde Belgische diensten volledig op de hoogte zouden gebracht worden van de zendingen die SOE aan bepaalde agenten of verzetsgroepen wilde toevertrouwen.

Men kan terecht beweren dat de regering vooral inzat met de politieke toekomst van het land na de bevrijding. Nu hadden alle grote verzetsorganisaties (Geheim Leger, Onafhankelijkheidsfront, Belgische Nationale Beweging) vanuit verschillende standpunten politieke opties en zelfs programma's voor de naoorlog geformuleerd. Ze wilden o.a. een rol spelen in het kader van de ordehandhaving bij het vertrek van de Duitsers. In de ogen van de regering vormde deze wens een uiting van bepaalde politieke plannen waarover enkel de uitvoerende macht kon beslissen. Zij verzette zich dan ook tegen die deelname aan de ordehandhaving, alhoewel de verdiensten van het verzet erkend werden. Langs de andere kant resulteerde de actieve deelname van de Kommunistische Partij aan het gewapend verzet (voor het eerst in haar geschiedenis) in een erkenning van haar plaats in het nationale leven.

Alles bij mekaar kan men zeggen dat de regering t.a.v. het verzet een echte politiek heeft kunnen voeren dankzij de klandestiene structuren (bv. het komitee Gilles) die zij geïnstalleerd had.

F. Vermunt - H. Janssen : *Litteraire uitgeverijen in Vlaanderen : 1940-1950. Casus : Manteau* (20 april 1989).

In de tweede wereldoorlog groeide de uitgeverij Manteau uit tot een belangrijke literaire uitgeverij. Niet alleen de leeshonger en de milde houding van de bezetter ten aanzien van literatuur, maar ook de ondernemingszin en -durf van A. Manteau waren van groot belang voor de snelle ontwikkeling van de jonge uitgeverij.

Tijdens de oorlogsjaren zouden uitgeversactiviteiten beduidend toenemen en steeds een combinatie laten zien van klassieken van de Nederlandse letterkunde en werk van jongeren. Vooral bij het uitgeven van de nieuwe generatie jongeren (Boon, Lampo, Daisne, Van Aken) betrof het literatuur van min of meer antipaapse auteurs waarbij het de vraag was of ze succesvol konden zijn in het overwegend katholiek Vlaanderen. Bovendien bestond steeds het risico van sancties of beperkingen van de kant van de Duitsers.

In dit verband wekt het enige verbazing dat L.P. Boon in 1943 ongehinderd kon debutteren met *De Voorstad groeit*. Werk van Boon stond op gespannen voet met de literatuurvisie van de nazi's. Maar Manteau gaf ook verzamelde essays uit van August Vermeylen, socialistisch senator en een gekend anti-fascist. Zijn toenmalige Nederlandse uitgever durfde de publicatie van *Beschouwingen* in 1942 niet aan. Manteau had daar geen problemen mee.

Door het uitgeven van auteurs als Daisne, Boon, Hensen, Pelemans, Herreman, Vermeylen en anderen, kreeg de uitgeverij al spoedig een vrijzinnig imago.

Wij stellen dat dit geen bewust gekozen imago was; in zekere zin is het een soort natuurlijk selectieproces geweest.

De veronderstelling dat er zich bijna automatisch een vrijzinnig fonds vormde, kan bekritiseerd worden; er was eerder een wisselwerking tussen auteurs en uitgeverij. Want De Sikkel was toch ook niet katholiek?

Verder blijft het een feit dat A. Manteau de nodige initiatieven en risico's heeft genomen om de basis te leggen voor een fonds dat zich los van de Vlaamse katholieke traditie wist te ontplooien.

De gedachte dat Manteau een gesloten vrijzinnige gemeenschap was, is onjuist. Ook niet-vrijzinnige auteurs als Roelants en Depauw vonden een plaats bij de uitgeverij.

Manteau ontwikkelde zich razendsnel, maar het blijft de vraag of dit helemaal toe te schrijven is aan de oorlogsomstandigheden, want de uitgeverij stond nog in haar kinderschoenen toen de oorlog uitbrak en wellicht had zij zich anders ook goed ontwikkeld. Een grote impuls valt natuurlijk niet weg te denken; dat blijkt ook wel uit de toename van het aantal titels tijdens de jaren 1940-1944.

Tijdens de oorlogsjaren werd het bedrijfskapitaal tweemaal verhoogd en ten opzichte van 1938 was in mei 1944 het bedrijfskapitaal meer dan verdubbeld.

In 1943 neemt Manteau uitgeverij Les Editions Lumière over. De officiële samenvoeging vindt pas in 1946 plaats.

Franstalige boeken op het gebied van de kunst, later ook op het gebied van essayistiek en schooluitgaven verschijnen.

Deze overname paste geheel in het beleid van Angele Manteau : ze had grootse plannen voor na de oorlog.

Het optimisme met betrekking tot de verdere ontwikkeling van Manteau dat tijdens de tweede wereldoorlog vorm kreeg, valt ook af te leiden uit het ambitieuze plan om het verzameld werk van Karel Van de Woestijne uit te geven.

Uit archiefonderzoek bleek dat deze plannen reeds dateren uit het voorjaar 1943 en dat men er op rekende dat de volledige uitgave in 1945 of 1946 gerealiseerd zou zijn.

De daadwerkelijke publicatie van het eerste deel zou pas in 1947 plaats vinden.

De naoorlog zou trouwens een moeizaam nieuw begin voor de Vlaamse uitgevers worden.

6. Tentoonstellingen

Schoollopen in Oorlogstijd

Het concept en de uitwerking van de tentoonstelling over *Het dagelijkse leven van middelbare scholieren tijdens de bezetting (1940-1944)* - een organisatie van de Vakgroep Geschiedenis van de Universitaire Faculteiten Sint-Aloysius i.s.m. het Centrum - werd reeds in het vorige nummer van de *Mededelingen* (nr. 18 - 1988, p. 25-28) uiteengezet.

Mede door het inroepen van de deskundigheid van designer J.J. Stiefenhofer, die aan verschillende Europaliantentoonstellingen meewerkte, en van historicus R. Gobyn, die verscheidene ASLK-tentoonstellingen concipieerde, verkreeg de expositie een technisch hoogstaand karakter.

Naast de uitgebreide aandacht vanwege de Vlaamse pers, radio en T.V. kon de tentoonstelling door haar regionale spreiding ook rekenen op bijdragen in de plaatselijke pers en periodieken van de diverse culturele centra.

Deze promotie was mede verantwoordelijk voor het zeer hoge aantal individuele bezoekers. Daarnaast vertegenwoordigde de categorie van leerlingen uit het middelbaar onderwijs iets meer dan de helft der 20.314 bezoekers die de tentoonstelling tussen februari 1988 en maart 1989 aandeden; voor haar en voor een aantal verenigingen werden 313 rondleidingen georganiseerd. Nadat de tentoonstelling in het UFSAL-gebouw te Brussel van 22 februari t.e.m. 31 maart 1988 3.054 bezoekers had aangetrokken vond zij daarenboven nog doorgang in het Vredescentrum van Deurne (Antwerpen) (7.000 bezoekers); in het

Cultureel Centrum "Ter Dilft" te Bornem (1960 bezoekers); in het Ontmoetingscentrum "De Buiting" te Paal-Beringen (1.500 bezoekers) en in het Cultureel Centrum "Westrand" in Dilbeek (6.800 bezoekers). De panelen werden bovendien ter beschikking gesteld van het Brusselse Maria-Assumptalyceum gedurende zijn opendeurdagen op 27 en 28 mei 1989.

Belangstellenden hebben nog de gelegenheid om de tentoonstelling in 1990 te bezoeken : van 13 april t.e.m. 14 mei 1990 zal de expositie '*Schoollopen in oorlogstijd*' gehouden worden in het Cultureel Centrum 'Den Blank' te Overijse.

G. P.

Van Pers in Verdrukking over Bevrijding naar Vrijheid

In het kader van de 45ste herdenking van de bevrijding van Antwerpen liep tussen 2 september en 12 november 1989 een tentoonstelling in het Vredescentrum van Deurne gewijd aan De sluikpers en Radio Londen (1940-1945). Voor de uitwerking van deze tentoonstelling deden de organisatoren o.m. beroep op documenten van het Centrum. Aangaande het klankmateriaal waarmee de expositie werd opgeluisterd, leverde het Centrum verschillende fragmenten uit het archief van Zender Brussel en zorgde de BRT voor opnames van het NIR, de BNRO en Radio België.

G.P.

Bastogne - Tentoonstelling 1940-1945

Met steun van de ASLK organiseerden P. Hilgers, P. Godeau en L. en J.-C. Brolet een tentoonstelling over de Tweede Wereldoorlog in de streek van Bastenaken. Hierbij werd grote nadruk gelegd op de geschreven getuigenissen van vele inwoners uit 50 dorpen in een omtrek van 15 kilometer rond Bastenaken. Dit werd geïmplementeerd door foto's, persknipsels, kaarten, kostuums, wagens, diorama's en een audiovisuele montage. Het Centrum verleende zijn medewerking door het uitlenen van iconografisch materiaal.

De tentoonstelling, die doorgang vond in het Stadhuis van Bastenaken tussen 4 en 13 augustus 1989, kende met haar 4.000 bezoekers - waaronder vele toeristen - een groot succes.

G.P.

Leuven - Invasie, Verwoesting en Bevrijding

Naar aanleiding van de 45ste verjaardag van de bevrijding van Leuven werd tussen 4 en 17 september 1989 in het Leuvense Stadhuis een fototentoonstelling ingericht. Tevens werd in het Vlaams Filmmuseum de film "Bommen op Leuven" alsook archiefmateriaal over de bevrijding van Leuven vertoond. Hoewel de tentoonstelling gebaseerd was op de collectie van de heer R. Vught deden de organisatoren ook nog een beroep op foto-

SEMINARIES 1989-1990

Donderdag 26 oktober 1989 - 14u30
ALAIN COLIGNON (U.Lg., CREHSGM)
Le monde des anciens combattants face à la Belgique en crise
(1930-1940)

Donderdag 23 november 1989 - 14u30
BRUNO DE WEVER (R.U.G.)
Staf De Clercq

Woensdag 20 december 1989 - 14u30
JEAN-FRANCOIS FUEG (K.U.L.)
Le Rouge et le Noir.
Un hebdomadaire bruxellois non conformiste (1927-1938)
(1927-1938)

Donderdag 25 januari 1990 - 14u30
PIETER LAGROU (K.U.L.)
De politieke strijd om het verzetsaureool.
Verdienste en erkentelijkheid in het na-oorlogse België
(1944-1950)

Vrijdag 23 februari 1990 - 14u30
ELS WITTE (V.U.B.)
Tussen restauratie en vernieuwing.
De Belgische politieke evolutie tussen 1944 en 1950.

Donderdag 29 maart 1990 - 14u30
FRANCOISE DEVILLE (U.C.L.)
Mémoires d'une Résistance polonaise occultée

Donderdag 26 april 1990 - 14u30
PAUL KOEDIJK (U.v.Amsterdam)
Het Nederlands verzet en het visioen van de na-oorlogse
politieke vernieuwing

materiaal van het Centrum. De tentoonstelling kende een massaal succes.

G.P.

Het dagelijks leven tijdens Wereldoorlog II

De Heemkring Ravensteyn uit Boortmeerbeek organiseerde van 26 tot 30 december 1988 met steun van de ASLK een tentoonstelling over het dagelijks leven tijdens de Tweede Wereldoorlog in het OCMW-rusthuis Ravestein te Hever. Behalve de fotopanelen, verstrekt door het Centrum, werden o.m. rantsoenzegels, opeisingsformulieren, sluikbladen, strooibriefjes en militaria tentoongesteld. Ook de provincie Brabant en het Nationaal Museum van de Weerstand (met o.m. de kledij van politieke gevangenen en een verzameling valse gemeentestempels) verleenden hun medewerking.

G. P.

7. Het Centrum verleende zijn medewerking

Zoals het reeds jaren lang traditie is, werd het Centrum voor radio- en TV-uitzendingen geraadpleegd door BRT en RTBF, terwijl VTM ook ons adres leerde kennen. Ook de Dienst voor Cultuur van de provincie West-Vlaanderen, de *Mainichi Newspapers* uit Tokio (de heer Nagayo Taniguchi), de *Médiathèque de la Communauté française de Belgique*, *Le Monde* (Alexandre Szombati), MRAX, *Multimedia*, *Le Soir* (Pascal Martin), *Le Soir illustré*, het *Théâtre National de Belgique* kwamen hun licht opsteken.

Als buitenlandse bezoekers konden we o.m. verwelkomen : Prof. Florin Constantiniu (Boekarest), Martin Conway (Oxford), Prof. Etienne Dejonghe (Lille), Stefan Kirschgens (Aachen), Wilfried Kranz (Aachen), Yves Le Maner (St. Omer), Vladimir Loguinov (Sovjet-Ambassade Brussel), Cecilia Morris (St. Clare's, Oxford), Josef Pompl (Wenen) en Harry Stone (London).

Ook de studentenbevolking was trouw op post. Seminarië-oefeningen, waarbij de kollekties van het Centrum gebruikt werden, werden ingericht door de UFSAL (o.l.v. Prof. Van den Wijngaert), de ERM/KMS (Prof. De Vos), St. Louis (Prof. Braive), ULB (Proff. Kurgan, Puissant, Salmon) en de VUB (Prof. Van Themsche). Voor hun licentieverhandelingen kwamen de studenten van ADECHO, ERM-KMS, IHECS, KUL, RUG, UCL, ULB, ULg en VUB.

Voor doctoraten, post-universitair onderzoek en monografieën werden de bezoeken genoteerd van : Bart Brinckman (RUG), Frank Caestecker (RUG), Joris Dedeurwaerder, H. de Pinchart, J.P. Descan, Hugo De Schamphelleire, Robert Devleeshouwer (ULB), Bruno De Wever (RUG), Steven Dhondt (KUL), Marc D'Hoore (ULB), Barbara Emerson, Emile Engels, Georges Goriely (ULB), Rik Hemmerijckx (NFWO-VUB), Carola Henn, Guy Heynen, Chantal Kesteloot, Marius Louche, Dirk Luyten (VUB), Fabrice Maerten (UCL), Willy Massin, Robert Mouton, André Moyen, Patrick Nefors (KUL), Wladimir Plavsic, Achille Rely, J.L. Roba, Lieven Saerens (KUL), Pierre Sauvage (Notre Dame de la Paix), Luc Siebens (NFWO-VUB), Jean Stengers (ULB), W. Steurbaut (KMS), Mark Van den Wijngaert (UFSAL), Lucien Van der Biest, Martin Van der Linden, Gilles Van Huffel, Lothair Van Overbeke, Guy Van Themsche (VUB), Armand Van Welde, Gaby Verbeke, Thierry Vuylsteke, Jacques Willequet (ULB) en Lode Wils (KUL).

EVOLUTIE VAN HET AANTAL BEZOEKERS IN DE LEESZAAL

	Eerste semester	Tweede semester	Totaal
1973	152	224	376
1974	263	165	428
1975	363	261	624
1976	370	280	650
1977	252	408	660
1978	292	432	724
1979	687	592	1.279
1980	686	621	1.307
1981	804	745	1.549
1982	921	820	1.741
1983	786	779	1.565
1984	797	904	1.701
1985	936	805	1.741
1986	765	827	1.592
1987	634	706	1.340
1988	806	728	1.534
1989	909		

Wim MEYERS

Reeks JB : Belgische processen

- JB 37 *Sicherheitspolizei und SD* Bruxelles, Liège, Arlon, Anvers, Charleroi, Dinant, Exposés des faits
- JB 38 Cour Militaire, *Abwehrstelle IIIF*, Exposé des faits (Anvers, Charleroi, Liège) 1 st.
- JB 39 Zaak Romanovitch 1 st.
- JB 40 Auditorat Militaire, Bruxelles, Exposé des faits Adolphe Manet
- JB 41 Auditorat Militaire, Conseil de Guerre de Bruxelles. Exposé des faits en cause le journal **LE SOIR**
- JB 42 Register van fotografische reproducties
- JB 43 Cons. de G. Bruxelles
Exposé des faits; jugement Didier, Louis
- JB 44 Aud. Mil. Cons. de G. Bruxelles
Exposé des faits AGENCE DECHENNE
- JB 45 Krijgshof Brussel
Kühner Erwin, Lohmann Franz : arrest
- JB 46 Cons. de Guerre Bruxelles
Jugement Degrelle Léon
- JB 47 Id.
Jugement Ruscart Paul
- JB 48 Krijgsraad Brussel
Vonnis inz. Grauls Frans-Victor, Bytebier Albert
met uiteenzetting der feiten Bytebier A.
- JB 49 Cour militaire Brux.
Arrêt en cause Caprasse Henri
avec Exposé des faits Caprasse H.
- JB 50 Aud. Mil., Cons. de G., Cour Mil. Brux.
Exposé des faits, jugement, arrêt en cause De Man Hendrik
- JB 51 Krijgsraad Brussel
Uiteenzetting der zaak, vonnis Delvo Edgardus

Reeks JP : daboeken en manuscripten

- JP 771 Louis GENTY. C'était Nivelles. Essai de reconstitution de la vie locale sous l'occupation.
- JP 772 ANONIEM. La fraction de l'armée belge en Grande-Bretagne.
- JP 773 Jean VILAIN. Témoignage sur les prisonniers de guerre.
- JP 774 W. REIFF. De Duitse nederlaag (Duitse gedichten).
- JP 775 F. HOEBANX. La chronique des R.B.S. (Rescapés de la Baie de la Somme).
- JP 776 Werner WARMBRUNN. Belgium under German Occupation.
- JP 777 Anoniem. Inlichtingen en dagbladknipsels (1914-36).
- JP 778 JAMAR (1e Voorzitter van het Hof van Verbreking). Mémoires de Guerre.
- JP 779 Capt. AEM MARLIERE. L'activité du Groupement K dans les Ardennes.
- JP 780 Vertrouwelijk. Vicomte F. DUMON. Mémoires de guerre.
- JP 781 POL A.V.D. Smokkel aan de Belgisch-Nederlandse grens.
- JP 782-962 Herinneringen CRAB/RCBL.
- JP 963 J. PROVOOST. Oorlog 1940
- JP 964 R. PERVEUX. Mai 1940 avec les T. 13 de Brigade.
- JP 965 H. PRACK. Vier Jahre Besatzungszeit in Belgien. Persönliche Erinnerungen.
- JP 996 J. SAGAER. R.T.T. Gent naar Frankrijk in 1940.
- JP 967 R. AUBERT. Questionnaire : "Jeunes 16 à 35 ans - 1940".
- JP 968 R. BADURA. Synthèse.
- JP 969 G. BAETEN. Oorlog 1940-1945.
- JP 970-975 CRAB/RCBL.

- JP 976 G. BUSSON. Mijn vlucht naar Frankrijk.
- JP 977 M. CHALET. Fahrzeitung.
- JP 978-1114 CRAB/RCBL.
- JP 1115 Kasboek (personeel) kleermakerszaak "Charles" Antwerpen.
- JP 1148 A. DELERS. Documents relatifs à la guerre 1940-1945.
- JP 1149-1172 CRAB/RCBL.
- JP 1173 M. HANNOTTE. Journal de campagne mai 1940.
- JP 1174 L. CLAES. Mémoires (uittreksels).
- JP 1175 P. BRIBOSIA. Récit des évènements par un témoin.
- JP 1176 V. DE CROES. Dagboek 15 mei - 26 juni 1940.
- JP 1177-1179 CRAB/RCBL.
- JP 1180 Marcel LHOST. Résumé de la guerre 1940-1945 de Marcel Lhost.
- JP 1181-1184 CRAB-RCB

Reeks L : Belgen te Londen

- LE 4 Teksten politieke commentaren Radio België 1941.
- 3 LM RNB/RCB nieuwsuitzendingen 1942-1943.

Reeks M : bezettende overheid

- MA 15 KTB AOK 6, mei-juni 1940.
- MO 20 Ortskommandantur Nivelles.
- MO 21 Feldkommandantur Antwerpen.
- MO 22 OK en FK Neufchateau.
- MO 23 OK Marche.
- MS 22 Gestapo Berlin. Komm. Partei Belgien 1 farde
- MS 23 SIPO Aussenstelle Lüttich. Verslagen van Belgische verklikkers (1942)

- MV 21 MBH, MV Ch., Wirtschaftsabteilung, Gesamtbericht über die Tätigkeit auf den wichtigsten Industriegebieten in der Zeit vom Einsatz bis zum 31.8.1940. 1 deel
- MV 22 Rapporten over de belgische economie. 1940-1941 5 st.
- MV 23 Wie die deutsche "Wiedergutmachung" an die flämischen Aktivisten des Weltkrieges mit dem belgischen Rechtsempfinden zum Einklang zu bringen wäre. 1 tekst
- MV 24 Der Intendant beim MBH. 1 dossier

Reeks P : Persoonlijke documenten

- PD 54 J. DENIS. Gemeentepolitiek voor 1940; verzet (Mill).
- PD 55 W. DEPRET. Sabotagegroep Belg. revolutionnaire beweging (BRB) (Witte Brigade).
- PD 56 G. D'HOOGHE. Sluikpers.
- PD 57 DAGNELIES. Verzet (Zero).
- PD 58 L. DAELMAN. Belgen te Londen.
- PD 60 F. DE KONINCK. Dagelijks leven (school).
- PF 5 H. FAYAT. Belgen te Londen.
- PF 6 J. FOSTY. Verzet (naoorlog).
- PG 24 V. GRAULS. UHGA.
- PG 25 A. en G. GILBERT. Politieke gevangenen.
- PG 26 K. GRUNEBAUM. België en Duitsland vòòr 1933.
- PH 14 G. HANNEVART. Spaanse burgeroorlog.
- PM 23. L. MEERSSEMAN. Verzet (O.F. naoorlog).
- PM 25 G. MICHOTTE. Nacht und Nebel.
- PR 14 R. RADELET. Jeugdcollaboratie.
- PR 15 R. RENSON. Verzet (OF); vakbonden; collaboratie.
- PR 16 R. ROBERT. Binche; CRAB.

- PR 17 S. ROOBAERT. Dagelijks leven.
- PS 10 F. SIMON. Belgen te Londen.
- PV 2 W. UGEUX. Veiligheid van de Staat; Inlichtings-
diensten.
- PV 27 VANWEVERENBERGH-MARTIN. Verzet (Leuven en
naoorlog).
- PV 38 P. VANDERMIES. Verzet.
- PV 40 A. VERDOODT. Vakbonden (naoorlog).

Reeks R : Verzet

- 2 R 5 Service Renseignements Politiques AS Verviers
1 st.
- 6 R 6 ABP Amicale Bruxelles 1 dossier

Reeks S : Inlichtings- en Aktiediensten

- 3 S 6 Courriers Clarence 1940-44 2 dozen
- 8 S 12 "Instructions importantes pour la recherche et
la transmission de renseignements militaires"
- 8 S 13 La Phalange Blanche (gereserveerd)
- 10 S 2 Samoyède. Boodschappen 1943-44

Reeks T : wegvoering

- T 23 Fichier

Reeks Z : Naoorlogse groeperingen

- Z 9 Belgische Nationale Unie 1960/62 1 dossier
- Z 10 Comité national de la Consultation populaire
1 omslag

Sluikpers

Om beschadiging van de sluikperscollectie te voorkomen, werd besloten i.s.m. de *University Press of America-Academic Editions* deze collectie volledig op microfiche te zetten. Binnenkort zal deze uiterst belangrijke bron voor de

geschiedschrijving van het ontstaan en de groei van de verzetsbewegingen in België dus in microfichevorm consul- teerbaar zijn.

D. MARTIN/J. GOTOVITCH

2. Fototheek

Van 1 juni 1988 tot 1 september 1989 liet het Centrum ten behoeve van partikulieren 341 foto's uit zijn verzameling reproduceren. Zoals in 1988 werden ook in 1989 tientallen panelen van de ASLK-tentoonstelling over het dagelijks leven tijdens de bezetting aan organisatoren van regionale exposit- ies uitgeleend (zie hierover de rubriek "Tentoonstellingen").

Sinds 1 augustus 1989 werd een belangrijke wijziging doorgevoerd in de verkoopsvoorwaarden van onze reproducties, nl. het invoeren van een publikatierecht van 600 fr. Ter informatie volgt hier een volledig overzicht van onze prijzen en verkoopsvoorwaarden.

- * Reproducties op formaat 13 x 18 cm : 100,- Fr per stuk.
- * Reproducties op formaat 18 x 24 cm : 200,- Fr per stuk.
- * Supplement voor het fotokopiëren van onderschrijften :
5 Fr per reproductie.
- * De portkosten worden aangerekend.
- * Leveringstermijn : ongeveer 14 dagen.
- * Betaling : 30 dagen na ontvangst van de faktuur.

- In geval van publikatie, tentoonstelling of om het even welk openbaar gebruik **MET WINSTOOGMERK** van fotoreproducties afkomstig van het Centrum, zal er per foto een eenmalig recht van 600,- Fr. worden aangerekend.
- Volgende bronvermelding is bij elk gebruik verplicht :
"Foto's Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog-Brussel" of
"Foto('s) NCWO II-Brussel".

F. SELLESLAGH

3. Fonothek

Alle Nederlands- en Franstalige platen waarover het Centrum beschikt, werden door toedoen van de B.R.T. op cassette opgenomen. Het deskundig klasseren en inventariseren van dat belangrijk geluidsmateriaal is thans in handen van Gerrit Pearce, waarna het voor de bezoekers zal toegankelijk zijn.

Bij deze gelegenheid stellen we er prijs op de B.R.T. en vooral Piet Mertens en Fernand Knudde zeer oprecht te bedanken voor hun bereidwilligheid en taaie inzet. Onze erkentelijkheid geldt eveneens Gerrit Pearce en Jean-Marc Vanderlinden, die tijd noch moeite spaarden om het begeleidend werk tot een goed einde te brengen.

F.S.

Met engelengeduld kopieerde Fernand Knudde een voor een de duizenden platen van het Centrum. Een merkwaardige technische prestatie als men weet dat vele vuile, beschadigde en krakende exemplaren door hem tot gave klankbeelden werden omgetoverd.

C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN

1. Publikaties van het Centrum

In het voorjaar werden de *Bijdragen 12* gepubliceerd. Wij beperken ons tot korte signaleringen van de artikels.

- Jean STENGERS, *Quelques livres propos sur "Faurisson, Roques et Cie"* :

J. Stengers onderstreept de noodzaak van een kritische en serene geschiedenis van de genocide, als enig geldig antwoord op die uitdaging aan de wetenschap, die het revisionisme in zijn ogen is.

- Maxime STEINBERG, *Le génocide au quotidien : les yeux du témoin et le regard du borgne* :

Deze oefening van historische kritiek neemt zeer scherp het dagboek van J.P. Kremer onder de loep, waarin deze SS-arts de *Sonderaktionen*, die hij te Auschwitz bijwoonde, beschrijft.

- Bart BRINCKMAN, *Een schakel tussen arbeid en leiding : het Rijksarbeidsambt (1940-1944)* :

De auteur ontrafelt grondig de machtsstrijd tussen Arbeid en Tewerkstelling, de bezetter en de leider van het RAA en geeft meteen een goed beeld van de arbeidsbemiddelingsproblematiek tijdens de bezetting.

- Etienne VERHOEYEN, *Un groupe de résistants du Nord-Hainaut : la Phalange Blanche* :

In augustus en september 1941 werden te Leuze en te Doornik twee kollaborateurs door verzetslui doodgeschoten. Het waren de eerste in een lange reeks. Aan welke bevelen gehoorzaamden de leden van de *Phalange Blanche* die de aanslagen uitvoerden ?

- Luc VANDEWEYER, *De hoop op een Duitse revanche-oorlog. De voorbereiding van de kollaboratie door de Vlaams-nationalisten rond het weekblad "Vlaanderen" (1922-1934)* :

De auteur toont aan hoe de opvattingen van "Vlaanderen" niet alleen op kollaboratie, maar ook op een "Duitse" verzetshouding hebben voorbereid.

Aanbevolen lektuur dus. Even hard aan te bevelen is onze nieuwe *Katalogus van Oorlogsaffiches* samengesteld door collega F. Selleslagh.

Elke van de ongeveer 900 affiches die het Centrum bezit, wordt erin afgedrukt, telkens met een korte notitie, de afmetingen en de vermelding of het om een kleuren- of zwart/wit-dokument gaat. Dit bijzonder rijkelijk geïllustreerd en typografisch verzorgd werk telt 250 bladzijden en omvat een plaatsnamen- en personenregister.

Tenslotte verscheen ook onze 21e *Inventaris* getiteld *Papiers William Ugeux* en samengesteld door E. Verhoeyen. Het op het Centrum gedeponeerde archief van W. Ugeux, in 1943-44 Directeur-generaal Inlichtingen en Actie van de Veiligheid van de Staat te Londen, is buitengewoon interessant voor de studie van de Belgische inlichtings- en aktiediensten (IAD/SRA). Meer in het algemeen laat het ook toe de betrekkingen tussen Londen en het Belgische verzet (gewapend verzet, sluikpers, IAD, hulp voor werkweigeraars, financiering van het verzet) te bestuderen.

Al deze publikaties kan men zich uiteraard via het Centrum aanschaffen.

Wijzen wij er nog op dat een nieuwe gedrukte (maar niet in de handel beschikbare) inventaris van het fonds Marc in de leeszaal beschikbaar zal zijn. Het betreft het eindwerk van W. Fanuel en L. Lienard die o.l.v. hun promotor prof. Lorneau, J. Gotovitch en D. Martin een bijzonder nuttige *Inventaire du fonds d'archives du Service de Renseignements "Marc"* (ISIS, Liège, 1989) publiceerden.

Dirk MARTIN

2. Publikaties van het wetenschappelijk personeel

José GOTOVITCH

- *Femmes pour la paix : une nébuleuse laïque* in *Femmes Libertés Laïcité*, Ed. ULB, Laïcité, Actualités, 8, pp. 119-225.

Dirk MARTIN

- *Overschat en onderschat : Duitse militaire spionage in het spiegelbeeld van de Belgische pers 1936-40*, in : *Van Brialmont tot de Westeuropese Unie* (Centrum voor militaire geschiedenis. Bijdragen 11, 1988), p. 205-219.
- *De Gemeenteraadsverkiezingen van 1938*, in : *Tijdschrift van de Stad Antwerpen*, XXXIV, nr. 2, 1988, p. 53-60.

Wim MEYERS

- *Medewerking aan de Bibliographie de l'Histoire de Belgique - Bibliografie van de geschiedenis van België*, 1987, in *RBPH-BTFG*, 1989, 2, p. 338-465. (o.l.v. Romain Van Eenoo).
- *Boekbespreking van C. Vlaemynck, Naar Engeland gedeporteerd. Vlaamse geïnterneerden op het eiland Man*, in *Belgisch*

Tijdschrift voor Filologie en geschiedenis, LXVI-1988-4, p. 808.

Frans SELLESLAGH

- Co-redakteur van *De K.A.J., een haard van verzet. Hun mooiste uur*, Gent, Het Volk, 1989, 230 p.

Rudi VAN DOORSLAER

- *Het Verzet* (Deel 2). *België in de Tweede Wereldoorlog*, 6. Kapellen, DNB - Uitgeverij Pelckmans, 1988, 112 blz. (i.s.m. Herman Van de Vijver en Etienne Verhoeyen).
- *De Kerk en de katholieke zuil in de Tweede Wereldoorlog*, in : *Kultuurleven*, nr. 9, 1988, p. 791-797.

Jean VANWELKENHUYZEN

- *Les événements d'avril 1940*, in *Museum Dynasticum*, 1989-1, Bruxelles, p. 16-22.
- *1936 : Neutre rimait-il vraiment avec pleutre ?*, in *Revue Générale*, n° 4, april 1989, Louvain-la-Neuve, p. 37-63.
- *L'agonie de la paix, 31 août - 3 septembre 1939*, Paris - Louvain-la-Neuve 1989, Editions Duculot, 1 vol., 351 p.
- *Guerre, où est ta victoire ?*, in *La Libre Belgique*, 1 sept. 1989, p. 1-2.
- *September 1939 : Polen fallengelassen*, in *Grenz-Echo*, 30 sept. 1989, p. 24.

3. Voordrachten van het wetenschappelijk personeel

Alain COLIGNON

- *La Province de Liège et la Santé publique : l'épreuve des deux guerres mondiales. Tijdens : Histoire de la Santé publique*, colloquium georganiseerd door de OCMW Luik op 11 en 12 maart 1988.

José GOTOVITCH

- *Du Rouge au Tricolore. Les communistes belges entre rêve et nation*. Cercle d'Histoire de l'U.L.B., 27 oktober 1988.
- *La Parti Communiste de Belgique : esquisse d'une marginalité*. Nanterre, Paris X, 29 september - 1 oktober 1988.

- *Communisme et syndicalisme en Belgique*, Institut für Zeitgeschichte en Mission historique française en Allemagne. München, 13 december 1988.
- *Sources et motivations de la Résistance en Belgique* Athénée de Rixensart, 12 mei 1989.
- *La Résistance et la question juive en Belgique*, Colloquium The Holocaust Period in Belgium, Bar Ilan University, Israël, 30 juni 1989.

Wim MEYERS

- *De plaats van de militaire en para-militaire formaties in de politieke strategie van het VNV tijdens WO II*, op 18 augustus 1988 te Namen, in het kader van het Derde Congres van de Association des Cercles Francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique - XLIXe Congres van de Federatie van de Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België.
- Deelname aan het tafelgesprek n.a.v. het verschijnen van M. Van Limbergen *Alfred Rosenbergs Mythe. Samenvatting en kritiek*, op 2 november 1988, tijdens de Antwerpse Boekenbeurs.
- *De controle over de jeugdbewegingen tijdens de bezetting in Vlaanderen (1940-1944)* op 29 november 1988 in het kader van de UFSAL-leergangen Derde leeftijd te Koekelberg.

Rudi VAN DOORSLAER

- *Power and impotence in occupied Belgium*, St. Antony's College, Oxford, 1 maart 1988.
- *Joodse immigratie en arbeidersbeweging in België*. Internationaal Symposium *The Netherlands and Jewish Migration, the problem of migration and Jewish Identity*, Universiteit van Amsterdam, 22 november 1988.
- *Joodse immigranten en arbeidersbeweging in België*, Instituut voor de Studie van het Jodendom - UFSIA, Antwerpen, 2 en 9 februari 1989.
- *Omtrent mentaliteit, verankering en marginaliteit. Joodse immigratie en communisme tijdens het interbellum*, Interdisciplinaire groep in Humane Wetenschappen, Brussel, 15 april 1989.
- *Le communisme et l'immigration juive en Belgique*, Université Paris X - Nanterre, Département de Sociologie, 9 mei 1989.
- *Le communisme et l'immigration juive en Belgique*, International Conference on the Holocaust Period in Belgium, Bar-Ilán University, Ramat Gan (Israël), 30 mei 1989.

- *Joodse immigratie in België in het interbellum*, Debatavond "De Holocaust in België" ingericht door het Antwerps Stadsbestuur, Vredescentrum - Deurne, 13 september 1989.

4. Radio- en TV-uitzendingen

Alain DANTOING

- Deelname aan de eerste uitzending van Maurice De Wilde over de Oostfronters : "Meine Ehre heisst Treue", BRT-TV, 22 september 1989.

Wim MEYERS

- Op 1 september 1989, ter herdenking van het begin van WO II vijftig jaar voordien, werd Wim Meyers door V.T.M. tijdens de nieuwsuitzendingen ondervraagd over de werking van het Navorsingscentrum.

Rudi VAN DOORSLAER

- Gesprek i.s.m. Prof. Mark Van den Wijngaert en Herman Van de Vijver over het colloquium "The Holocaust period in Belgium", BRT, 19 juni 1989.
- Radio-Actueel (M. De Keyzer) m.b.t. 50ste verjaardag van Sovjet-Duitse niet-aanvalspact (uitgezonden 22 augustus 1989).

BELGIË EEN MAATSCHAPPIJ IN CRISIS EN OORLOG 1940

COLLOQUIUM • 22 • 26 • OKTOBER • 1990

Het Centrum en de 50e verjaardag van het begin van de tweede wereldoorlog

In september 1989 was het 50 jaar geleden dat nazi-Duitsland Polen binnenviel. Bij die gelegenheid en ook voor de follow up van die gebeurtenis deden de audio-visuele en geschreven media een uitgebreid beroep op de collecties van het Centrum en op de medewerking van de navorsers voor radio- en TV-programma's en persartikels. De RTBF-Charleroi voor haar nieuwe reeks over oorlog en bezetting in België en de BRT voor haar mini-reeks over de achttiendaagse veldtocht waren in dat geval. Ook werden collegas J. Vanwelkenhuyzen en R. Van Doorslaer in binnen - en buitenlandse pers en radio en TV ruim geïnterviewd.

Maar het Centrum zal terzake in 1990 zelf ook een groot initiatief nemen. Ter gelegenheid van de 50e verjaardag van de Duitse inval en bezetting in 1940 organiseert het Centrum gedurende een volle week een groot internationaal colloquium over de voorgeschiedenis en de eerste jaren van de bezetting. Ook zal een kleine maar unieke fototentoonstelling georganiseerd worden. Alle geïnteresseerden zijn uiteraard hartelijk welkom op dit colloquium "*België 1940 - een maatschappij in crisis en oorlog*" dat naast een openings- en sluitingsplechtigheid het volgende wetenschappelijke programma zal afwerken :

Dinsdag 23 oktober België in de internationale arena

- Brian Bond (Professor King's College, London)
België en Groot-Brittannië (1930-1940)
- Anne Morelli (Docent Université Libre de Bruxelles)
België en Italië (1930-1940)
- Peter Klefisch (Universiteit van Keulen)
België en Duitsland (1930-1940)
- Ger Van Roon (Universiteit van Amsterdam)
België, Nederland, het Pact van Oslo en de vredes-
initiatieven in Europa (1930-1945)

- Maria De Waele (Assistent Rijksuniversiteit Gent)
(eventueel i.s.m. Romain Van Eenoo, Rijksuniversiteit Gent)
De Belgische onafhankelijkheidspolitiek : breuk of
continuïteit ?
- Jean Vanwelkenhuyzen (Directeur met zending, N.S.G.T.W.)
De Belgische militaire politiek en de Belgische
buitenlandse politiek in 1936-1940 : oorzaak of gevolg ?
(onder voorbehoud)
- Gilbert Trausch (Professor ULg)
België en Luxemburg (1930-1945)
- René Girault (Professor Université de Paris X, Nanterre)
België en Frankrijk
(onder voorbehoud)
- Etienne Dejonghe (Professor Université de Lille-III)
De evolutie van de publieke opinie in de verhouding
België-Frankrijk
(onder voorbehoud)
- Gerrit Pearce (historicus K.U.L.)
België en de crisis in Tsjechoslowakije (1938-1939)

Woensdag 24 oktober
Crisis en economie : 1930-1945

- Brigitte Henau (Aspirant-navorser NFWO - KU Leuven)
De economische crisis en de leidende economische kringen,
1930-1940
- Guy Van Temsche (Docent Vrije Universiteit Brussel)
De arbeidersbeweging en de economische crisis, 1930-1940
- Dirk Luyten (Aspirant navorser NFWO - V.U.B.)
Het corporatisme, 1930-1944
- Mark Van den Wijngaert (Docent Universitaire Faculteiten
Sint Aloysius)
Alexandre Galopin en de Generale Maatschappij
- Wouter Steenhaut (Directeur A.M.S.A.B.)
De Unie van Hand- en Geestesarbeiders, 1940-1944
- Peter Scholliers (Bevoegdverklaard Navorser NFWO - V.U.B.)
De levensstandaard voor en tijdens de bezetting,
1930-1944
- Nicole Caulier-Mathy (Werkleider Université de Liège)
De investeringspolitiek van de steenkoolmijnen tijdens de
bezetting

- Luc Bosmans (Historicus, U.C.L.)
De oorlog op het platteland : het voorbeeld van Hélécine
- Dieter Eichholtz (Zentralinstitut für Geschichte, Akademie der Wissenschaften, Berlin)
België en de economische politiek van het Derde Rijk
(onder voorbehoud)

Donderdag 25 oktober
Mensen en ideologie, 1930-1945

- Martin Conway (Assistent Christ Church College - Oxford)
José Streel
- Pierre Sauvage (Docent Faculté Notre Dame de la Paix - Namur)
Jacques Leclercq (La Cité Chrétienne)
- Alain Dantoing (Assistent, N.S.G.T.W.)
Robert Poulet
- Bruno De Wever (Assistent RUG)
Hendrik Elias
- Arnaud Gavroy (Historicus U.Lg.)
François Bovesse
- Wim Meyers (Eerstaanwezend Assistent, N.S.G.T.W.)
Pater Callewaert
- Frans Selleslagh (Eerstaanwezend Assistent, N.S.G.T.W.)
Cardijn en de Katholieke Wereld in België
- Michel Brelaz (Dr. in de Politieke Wetenschappen, Genève)
Hendrik De Man

Vrijdag 26 oktober
Het Verzet en de mensen in het Verzet

- Francis Balace (Docent U.Lg.)
Van patriottisme naar Verzet
- Fabrice Maerten (Assistent U.C.L.)
Sociologie van het verzet in Henegouwen
- Pierre Jacquet (Historicus U.C.L.)
Het verzet in Waals Brabant
(onder voorbehoud)

- Etienne Verhoeyen (Producer B.R.T.)
De Belgische Inlichtingendiensten : socio-professioneel
profiel van stichters en leiders
- Thierry Vuylsteke (Historisch raadgever Min. van
Buitenlandse Zaken)
De sociale recrutering van het verzet in Limburg
- José Gotovitch (Wvd. Directeur N.S.G.T.W.)
Van communisme naar verzet
- Rik Hemmerijckx (Aspirant N.F.W.O. - V.U.B.)
De socialisten tegen de Unie van Hand- en Geestes-
arbeiders
- Dirk Martin (Assistent N.S.G.T.W.)
De liberale kringen en het verzet

Het Colloquium wordt afgesloten met een

Ronde tafel : België 1940 in internationaal vergelijkend
perspectief.

Allen daarheen !

KRONIEK

Het Centrum en de pers

In verschillende kranten en weekbladen werden echo's gewijd aan de bestuursoverdracht in het Centrum. Maar de wetenschappelijke activiteiten van onze instelling konden op een bredere belangstelling rekenen. Het verschijnen van onze nieuwe Bijdragen en van de affichecatalogus werd in de Nederlandstalige en frankofone pers gesignaleerd (*Gazet van Antwerpen*, *Boekengids*, *La Libre Belgique*, *De Standaard-Het Nieuwsblad*, *La Semaine d'Anvers*, *Télé-Moustique*, *Wij* ...). Wanneer het *Nieuwsblad* ook verder inging op het functioneren van onze instelling, besteedde *Wij* veel aandacht aan het artikel van L. Vandewyer over het weekblad *Vlaanderen* in de *Bijdragen* terwijl *La Libre Belgique* onder de titel "Révisionisme : ce que Jean Stengers a vraiment dit" dieper inging op het artikel van prof. Stengers i.v.m. Faurisson, Roques et Cie.

Tenslotte mag ook niet onvermeld blijven dat de synopsis m.b.t. het seminarie van prof. J.C.H. Blom over de jodenvervolging in Nederland gepubliceerd in *Mededelingen* 18, het onderwerp uitmaakte van een kursiefje in *De Standaard*. Voorbeelden als dit bewijzen eens te meer het nut van de *Mededelingen* als band tussen het Centrum en het geïnteresseerde publiek.

Dirk MARTIN

Het "Centre d'Etude sur l'Industrie houillère du Borinage"

Sedert 1976 staakten de steenkoolmijnen van de Borinage alle activiteit.

Met de jaren verdwijnen de overblijfselen van deze industrie. In zekere zin wordt hiermee het geheugen van de Borinage uitgewist.

Het Studiecentrum voor de mijnbouw in de Borinage, beheerd door de vzw "Sauvegarde des Archives industrielles du Couchant de Mons" ijvert vanaf 1985 niet alleen voor het recupereren en bewaren van industriële archieven van de Borinage, maar vooral voor de ontsluiting ervan voor het grote publiek.

Een van de doelstellingen van de vzw, bestaat in de oprichting van een databank voor het industrieel verleden van de streek evenals het leggen van contacten tussen individuele personen, bibliotheken, musea, documentatiecentra...

Vandaag beschikt de vzw over volgende archieven :

- Association Houillère du Couchant de Mons

- Caisse Commune d'assurance des charbonnages du Couchant de Mons
- SA des Charbonnages du Borinage
- SA des Charbonnages d'Hensies-Pommeroeul
- Fonds National de Retraite en faveur des Ouvriers mineurs - Section Mons.

Deze depots vertegenwoordigen meer dan twee eeuwen geschiedenis, niet alleen van de mijnbouwactiviteiten, maar ook van aanverwante nijverheden, het transportwezen, werkgevers- en werknemersorganisaties.

Tijdens de Duitse bezetting verzekerden de Mijnbouwvereniging en de Gemeenschappelijke Verzekeringen van de mijnen van het bekken van Mons de verbinding tussen de Duitse overheid en de mijnen van de Borinage. Een uitgebreide documentatie getuigt hiervan : statistieken (personeel, lonen, produktie), kopiebrieven en diverse rapporten (stakingen, technische vragenlijsten...).

Deze twee instellingen waren tevens de zetel van "Winterhulp".

De maatschappij van de mijnen van Hensies-Pommeroeul, is buiten de klassieke archieven van het dagelijks beheer (personeelsregisters, processen verbaal van de Raad van Beheer ...) interessant omdat ze tijdens de oorlog werd beheerd door M. Dehasse die ook de mijnbouwvereniging van het bekken van Mons voorzat. Deze functie bracht hem ertoe o.a. de antwoorden op de "enquête Roelen" in 1940-'41 in de mijnen van de Borinage te centraliseren.

De archieven van het nationaal pensioenfonds voor mijnwerkers bestaat uit afrekeningen (persoonlijke fiches) waarvan het gebruik wel een gestoffeerde statistische studie moet opleveren.

In het kader van een ons door de Franse Gemeenschap gevraagde studie, gebruikten wij de "enquête Roelen" evenals de hoger beschreven archieven die een algemene studie van de steenkoolnijverheid in de Borinage en haar contacten met de bezettende overheid tijdens de tweede wereldoorlog, toelaten.

Deze archieven (de inventarisering is aan de gang) zijn tijdens de kantooruren voor het publiek toegankelijk in de lokalen van de SA des Charbonnages du Borinage, 91 rue Cache Après te 7210 Cuesmes (tel. 065/33.81.04).

A. FARBER
Ph. DELFORGE

Het Public Records Office te Londen

Rik Hemmerijckx is zo vriendelijk onze lezers via een verslag van zijn hand nader te laten kennismaken met een

belangrijke bron voor de geschiedenis van de onmiddellijke naoorlog in België.

"Sinds september 1987 werk ik aan een doctoraat over de heropbouw van de Belgische socialistische vakbeweging in de onmiddellijke naoorlogse periode. Het is in het kader van dit onderzoek dat ik de archieven van de Britse ambassade te Brussel geconsulteerd heb op het Public Records Office te Londen voor de periode 1946-1949 (F.O. 371).

Deze diplomatieke bron bestaat voornamelijk uit rapporten over de belangrijke gebeurtenissen en evoluties die zich in de bewuste periode in België hebben voorgedaan en dit zowel op politiek, sociaal als economisch vlak. Deze rapporten werden dan gebruikt om het beleid van Groot-Brittannië tegenover ons land te bepalen. België bevond zich op dat moment in een herstructureringsfase en werd geconfronteerd met een aantal prangende problemen die hun weerslag konden hebben op Europees vlak : de toegenomen macht van de communisten, de nog niet opgeloste koningskwestie, enz.. België kreeg dan ook heel wat aandacht van de Britse waarnemers en zij volgden de gebeurtenissen van zeer nabij. Voor het historisch onderzoek zijn de naoorlogse jaren dan ook geprivilegeerd wat de archieven van het Foreign Office betreft.

In de berichten van de Britse ambassade krijgt men in de eerste plaats een opsomming van de feiten. In periodes van hoge politieke spanning werden deze zelfs dag aan dag gevolgd. Het bleef echter niet bij een droog feitenrelaas. Vanuit hun bevoorrechte positie gingen de Britse diplomaten ook over tot een interpretatie van de feiten, waarbij men een merkwaardige kritische zin aan de dag legde. Nochtans valt het op dat sommige gebeurtenissen, waar wij vandaag misschien te veel aandacht aan besteden, in de rapporten nauwelijks worden aangehaald. Andere daarentegen, die de hedendaagse onderzoeker minder waren opgevallen, worden dan weer wel toegelicht. Dit doet echter niets af aan de kwaliteit van de bron: men leert er bepaalde feiten mee relativeren. Maar deze diplomatieke documenten hebben ook nog in andere opzichten hun belang. De diplomaten van de Britse ambassade te Brussel stonden op zeer goede voet met het Belgische establishment en vooral in de socialistische kringen waren zij goed geïntroduceerd. Wanneer er belangrijke gebeurtenissen op til waren, werden zij steeds ingelicht uit de eerste hand. Dit maakt dat er dikwijls vertrouwelijke gegevens in deze rapporten werden opgenomen, die een aanvulling vormen op het in België verloren gegane of nog niet vrij gegeven archiefmateriaal. Kortom, voor de naoorlogse periode mag deze bron als fundamenteel beschouwd worden".

Onnodig te zeggen dat elke navorser die het P.R.O. zou willen bezoeken er via het Centrum kan geïntroduceerd worden.

De vzw "Studiegroep voor de geschiedenis van de militaire versterkingen in België"

Deze vereniging ontstond uit de vaststelling van een lacune, nl. het ontbreken van studies over het Belgische deel van de Atlantikwall, en uit de wil om die lacune weg te werken. En men is al een heel eind op weg: de S.G.M.V.B. heeft zopas een omvangrijke studie (700 blz.) in twee delen van P. Francart gepubliceerd over de Duitse versterkingen van '40-44 aan de Belgische kust. Dit boek is het resultaat van drie jaar opzoekingswerk in Belgische en buitenlandse bibliotheken, archieven en fototheken en ook van onderzoek ter plekke : de auteur heeft tussen de Franse en Nederlandse grens 5.000 km afgelegd.

In het Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht te Evere vond P. Francart de basisdocumentatie van zijn werk : een collectie opmetingsplannen opgemaakt door een vernielingsstaf 1945-46. In ons Centrum waren het vooral de archieven Marc (reeks S) die hem voorthielpen.

Het resultaat is een analyse van het studiewerk van diverse instanties en diensten zoals de Vernielingsstaf 1945-46 (18 sektorplannen op basis van stafkaarten, 43 situeringsplannen van de stellingen, 110 stellingplannen, 206 plannen en doorsneden van de versterkingen zelf) en de klandestiene inlichtingsdiensten (21 detailplannen van stellingen, 83 stellingplannen en enkele opname fotos).

Daarbij komen uittreksels van Duitse kaarten en vooroorlogse stadsplannen, een vijftigtal onuitgegeven Duitse opnames, een negentig fotos van verlaten stellingen uit 1945-46 en enkele luchtfotos, een honderdtal doorsneden van stellingplannen opgemaakt door de auteur en een selectie van 200 door hem gemaakte fotos.

Wijzen wij er nog op dat de S.G.M.V.B. een aantal studies voorbereidt :

- De Belgische kust '40-'44 gezien door de Leica's en Zeiss-Ikons;
- De Kriegsmarine in België;
- Oostende, Raversijde, Antwerpen tijdens de tweede wereldoorlog;
- Het ontmiijningsgebied : Nieuwpoort/Zeebrugge in 1945-46;
- De geschiedenis van de versterkingen en manschappen;
- De KW-verdedigingslinie.

- (1) Prijs : 2.200 fr. + 150 fr. portkosten te storten op rekening 310-0694830-08 van de a.s.b.l. GEHFM - 1080 Brussel.

LEKTUURNOTITIES

R. ANTOINE - J.L. ROBA, *Les Belges de la R.A.F. 1940-1945*, Bruxelles, J.M. Collet, 1989 (B 3311) - G. RENS, *Les Belges de la Bataille d'Angleterre 1940*, Bruxelles, J.M. Collet, 1988 (B 3242)

In een handig formaat en prettig geschreven maakt men kennis met de lotgevallen van de Belgische piloten, die verkozen verder te vechten, zowel als groep in de Slag om Engeland, als in hun individuele geschiedenissen.

W.M.

N. BAL, *Zij droegen de rode vlag*, Standaard, Antwerpen, 1988 (B 3171).

Onvermoeid schrijft Nic Bal verder. Na zijn gedenkschriften ligt nu zijn "legendarische leiders van de socialistische strijd" voor. Hij schetst een levendig portret van vader Anseele, "patron" Vandervelde en Kamiel Huysmans, waarbij de nadruk uiteraard valt op de vooroorlogse periode. Geen wetenschappelijke pretenties, maar aangename lectuur.

D.M.

F. BERTIN, *La ruée de von Rundstedt à travers nos Ardennes*, Villers-la-Bonne-Eau, Musée de la Parole au Pays de Bastogne, 1988.

De in 1978 overleden abbé François Bertin was tussen 1937 en 1945 pastoor van Villers-La-Bonne-Eau. Via het verhaal van directe getuigen schrijft hij hier over de kalvarie die zijn parochianen tijdens het Ardennenoffensief moesten doorstaan. Dit boek vormt een goede illustratie van het lijden en de wanhoop van de Ardense dorpsbewoners tijdens deze tragische winter.

A.C.

Les 18 jours de Mon Mononke Désiré. D'après l'oeuvre de Paul Biron et adapté en Bandes Dessinées par Christian Delvoye, Luik, Dricot, 80 p.

De suksesstory van de boeken over de lotgevallen van "Mon Mononke Désiré" is blijkbaar nog lang niet ten einde. Nu werd het allereerste boek in de reeks - over de achttiendaagse veldtocht van onze held - in stripvorm op de markt gebracht, jammer genoeg (nog) niet in kleur. Het is de eerste keer dat zoiets in België gebeurt. Waarom zouden andere striptekenaars dit voorbeeld niet volgen ?

F.S.

J. BROCK, *Les prémices de la tourmente. 10 mei 1940 : Eben-Emael*, Liège, C.L.H.A.M., s.d. (B 3240/7).

De publicatie van het onderzoek van Jean Brock is een voltreffer van het "Centre Liégeois d'Histoire et d'Archéologie Militaire". Uur per uur, ja bijna minuut per minuut herleven we de gevechtsactie van de Duitse commando's die, zoals iedereen weet, tot de vlugge val van het fort Eben-Emael leidde.

Deze rijkelijk met foto's geïllustreerde studie zal de liefhebbers van militaire geschiedenis zeker bevallen.

A.C.

M. CAPITAINE, *Petites histoires de bouche au coeur de la grande histoire. Ferrières 1940-1945*, Ferrières, Association "Au rythme de ... Ferrières", 1988 (B 3219).

Maurice Capitaine heeft zijn lezers een blik op het dagelijks leven in een Ardens dorp tijdens de bezetting willen geven en baseerde zich daarbij grotendeels op de "schatten van de mondelinge overlevering". Dit werk berust dus essentieel op getuigenissen. Wie zich over deze sombere jaren wil buigen, zal in dit boek een hele atmosfeer terugvinden.

A.C.

CHAPELLE (M.L.) Edit., *Le centenaire des Forts Brialmont, Liège, 1888-1988*, Chaudfontaine, M.L., Chapelle (B 3240/4).

In 1988 vierden de Brialmont-forten van Luik hun honderdste verjaardag. Bij die gelegenheid werd in het casino van Chaudfontaine een tentoonstelling georganiseerd, waarbij een rijkelijk geïllustreerde catalogus hoorde. Naast een aantal originele historische bijdragen is ook de conclusie van de kultuurschepen interessant die de forten als getuigen van het verleden in het cultureel en toeristisch patrimonium van de streek wil integreren.

A.C.

G. CHOLVY, *Mouvements de jeunesse chrétiens et juifs. Sociabilité juvénile dans un cadre européen (1799-1968)*, Parijs, Editions du Cerf, 1985, 434 p.

In dit werk werden enkele interessante bijdragen over de jeugdbeweging in België opgenomen. Louis Vos en Françoise Windels-Rosart geven er een overzicht van de stand van het onderzoek over de katholieke jeugdbeweging resp. in Vlaanderen en in Wallonië (p. 165-177). Maurits De Vroede schetst de structuren van de scoutsbeweging in België rond 1920 (p. 179-185) en ten slotte typeert Françoise Peemans de J.O.C.F. (de franstalige katholieke vrouwelijke arbeidersjeugd) tussen 1945 en 1957. Met nog vele andere bijdragen over

jeugdgroeperingen o.a. in Frankrijk en Spanje, vormen ze een nuttig compendium voor al wie belangstelling heeft voor de geschiedenis van de jeugdbeweging in een Europese kontekst.

F.S.

De jaarboeken *De Franse Nederlanden - Les Pays Bas français* brengen steeds belangwekkende bijdragen over dat grensgebied. Ook zo in de aflevering van 1989, waarin o.m. Dirk Decuypere aandacht besteedt aan *De betekenis van de Frans-Belgische grens in het dagelijks leven van de grensbewoners tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939-1944)*. Rekkem, Ons Erfdeel, 1989, hier pp. 121-148 (B 3313).

W.M.

M. DELANGHE, *Mijn tragedie van Dresden*, M. Delanghe, Poperinge, 1988, 126 p.

Het bewogen relaas van een werkweigeraar die na verklikking wordt opgepakt en naar Duitsland weggevoerd. Hij verblijft meer dan een jaar in Dresden en is er ooggetuige van de doodstrijd van deze cultuurstad, na het barbaarse bombardement van 13/14 februari 1945. Zijn beschrijving van het inferno waarin hij terecht kwam is adembenemend. Dit boek kan gerust als een van de betere verhalen van gedeporteerde arbeiders beschouwd worden.

F.S.

L. DE VOS, *De koude vrede*, Lannoo, Tielt, 1988 (9038).

De auteur schreef met dit boek een bijzonder nuttig naslagwerk m.b.t. de internationale politiek en veiligheid tijdens de koude oorlog en dekolonisatie 1945-1963. Hij poneert dat de wereldvrede in stand werd gehouden dankzij de "balance of power", en de kleinere conflicten beperkt werden door het internationale recht, de internationale moraal en dito publieke opinie. Interessante bladzijden ook over België.

D.M.

K. HOFLACK, *Theo Lefèvre. Staatsman*, Antwerpen-Baarn, Hadewijch, 1989, 122 p. (B 3214).

De lezer maakt werkelijk kennis met de markante figuur van de Gentse CVP-PSC-voorzitter en Rooms-rode premier. Zijn achtergronden en hebbelikheden, zijn wilskracht en zijn overmoed worden goed geschetst tegen de achtergronden van het politiek bestaan in België, met nogal wat inside-informatie erbij.

W.M.

R.L. HOGG, *Structural rigidities and policy inertia in inter-war Belgium*, Verhandelingen Kon. Academie voor Wetenschappen, Brussel, 1986 (B 3181).

In dit bijzonder waardevolle en veel te weinig bekende werk beschrijft R. Hogg haarscherp het ontbreken van soepelheid in de Belgische industrie tijdens het interbellum waar half-afgewerkte, gestandaardiseerde en massa-geproduceerde goederen voor de export bleven domineren. De Belgische ondernemers slaagden er vanuit hun korte termijn-visie niet in structurele veranderingen te genereren. Conclusie van Hogg : in het België van 1918-40 was er "a case for a more interventionist industrial policy by government".

D.M.

J.O.C.F. - *Section Saint-Guidon, Anderlecht*, 28 p. + bijlagen.

Een historiek van een plaatselijke afdeling, waarin aandacht wordt besteed aan de oorlogsactiviteiten op lokaal vlak : hulp aan vluchtelingen, aan verzwakten, aan slachtoffers van bombardementen, enz. Een initiatief dat beslist navolging verdient.

F.S.

Katholiek Vlaanderen en de Joden, 1933-1940. 50 jaar Kristallnacht. (Samenstelling Lieven Saerens) Tentoonstellingscatalogus, Leuven, 14.12.1988 - 28.1.1989. KUL-KADOC, 1988, 16 p.

Onder het motto "het is ook goed in eigen boezem te kijken" organiseerde KADOC in de Leuvense Universiteitsbibliotheek in december 1988 een tentoonstelling over "Katholiek Vlaanderen en de joden, 1933-1940". Naast de katholieke vooroordelen, en de nuancering ervan in het interbellum, komen in deze tentoonstelling (en de catalogus) opgebouwd door Lieven Saerens aan bod : het joods leven, het groeiend antisemitisme op economische basis en vanwege de extreem-rechtse bewegingen en tenslotte de reactie daarop van Belgische en joodse zijde.

R.V.D.

P. KLEFISCH, *Das Dritte Reich und Belgien*. Frankfurt a.M., Lang, 1988.

De jonge Duitser Peter Klefisch (°1957) schrijft het boek - eigenlijk zijn doctoraat - dat reeds lang door een Belgisch wetenschapper had moeten gebracht worden : een op een brede waaier van ongepubliceerde bronnen gebaseerde interpretatie van de Duits-Belgische betrekkingen vanaf de machtsovername van de nazis tot het begin van de tweede wereldoorlog.

D.M.

C. KONINCKX, *Koning Leopold III. Diplomaat voor de vrede*, Agora, St. Niklaas, 1987.

Dit boek kan een heel aantal discussies heropenen. Ook ontstaat een goed beeld van de houding van de neutralen (alhoewel ik in dat verband toch de voorkeur zou geven aan *Kleine landen in crisistijd* van Ger van Roon). Maar in het algemeen blijft Koninckx m.i. te eenzijdig de dimensie - "buitenlandse zaken" belichtten zonder de hele context bij zijn studie te betrekken. Een (niet gewilde ?) verdienste is wel dat een interessante karakterschets van Leopold III ontstaat die als een eendimensionele stijfkop overkomt en eigenlijk helemaal niet zo gunstig afsteekt tegenover de twijfelaar Pierlot.

D.M.

J. MABIRE, *Division Wallonie sur la Baltique 1944-1945*, Paris, Presse de la Cité, 1989 (B 3244).

Jean Mabire, in Frankrijk niet onbekend als bezinger van de Waffen-SS, publiceerde zopas een boek over de laatste gevechten van de divisie "Wallonie" in 1944-45.

De krachtige stijl van de verhalen die erin verteld worden, zal de liefhebbers van deze martiale literatuur zeker bevallen. Maar historici en lezers op zoek naar geloofwaardige en objectieve informatie blijven op hun honger...

A.C

W. MOONS, *Het Taboe van Vlaanderen*, Standaard, Antwerpen, 1986.

Het taboe van Vlaanderen is een reportage van journalist Willy Moons over de grote en kleine gebeurtenissen in Diksmuide vòòr en na het dynamiteren van de Ijzertoren. Al te vaak heeft men de dynamitering van de Ijzertoren in een te breed perspectief willen zien. De auteur wijst op het belang van de lokale toestanden. Een nieuwe optiek.

D.M.

J. MOULAERT, *Het effectief van de Kristelijke Arbeidersjeugd (K.A.J.). Over ledenbeweging en ledenbinding 1940-1980*, Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid, 100 p.

De vitaliteit van een beweging blijkt o.a. uit de evolutie van zijn ledenaantal. Vaak zijn die gegevens echter moeilijk te achterhalen of worden ze nogal makkelijk over het hoofd gezien. Zoals in het voorwoord terecht wordt onderstreept is deze monografie "onmisbaar voor het bekomen van een duidelijk profiel van de K.A.J."

F.S.

J. NEUVILLE, *La C.S.C. en l'an 40. Le déchirement et la difficile reconstruction de l'unité*, Bruxelles, Vie Ouvrière, 1988 (B 3104).

Tijdens WO II werd gepoogd een eenheidsorganisatie voor de arbeiders op te richten, de Unie voor Hand- en Geestesarbeiders. De Vlaamse vleugel van de christelijke syndicaten leken geneigd om, mits zekere voorwaarden, daaraan deel te nemen, terwijl de Waalse vleugel afwijzender stond. Op basis van een stevig bronnenmateriaal peilt de A. naar de beweegredenen van beide vleugels, de achtergronden van de verschillende benadering en legt uit waarom en wanneer de eenheid hersteld wordt.

W.M.

F. PERIN, *Histoire d'une nation introuvable*, Bruxelles, P. Legrain, 1988 (B 3092).

Hoeft het werk van hoogleraar Perin nog voorgesteld te worden ? Toch een van de krachtlijnen : o.i. maakt de rode draad die de auteur in zijn politiek essay legt er - ondanks de reserves - de heraut van het Franse irredentisme in Wallonië van.

Zijn boek vormt een globale kritiek van de structuren van de Belgische staat; hier moet in het bijzonder gewezen worden op de hoofdstukken over het interbellum en de tweede wereldoorlog.

A.C.

R. POULET, *L'homme qui n'avait pas compris* (roman), Bruxelles, Didier Hatier, 1988.

Via het tragisch lot van de hoge ambtenaar Herman Malfroy, door de epuratie slachtoffer van de verwarring en de wreedheid van een aan zich zelf overgeleverd gevoelsleven, schreef de zelf "geëpureerde" Robert Poulet in 1946 een verhaal "où tout est vrai, mais où rien n'est personnel ni documentaire". Hij wenste dat dit het boek zou zijn van het begrip en de wederzijdse vergiffenis. "Wenste", want het eerste boek van Poulet in België gepubliceerd sedert de oorlog, zal ook het laatste zijn. Inderdaad, de auteur van *Handji* en van *La Revolution est à droite* is op 6 oktober 11. te Parijs overleden.

A.D.

A. RELY, *Bommen op Mortsel. Mission N° 50. Luchtaanval op de Erla-fabrieken 5 april 1943*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 154 p.

Een akkurate studie over het tragische bombardement van 5 april 1943, waarbij niet minder dan 936 dodelijke slachtoffers

vielen. De auteur analyseert heel grondig het ontstaan, het verloop en de gevolgen van dat geallieerd luchtbombardement. Hij maakt eveneens gebruik van origineel illustratiemateriaal om zijn verhaal te ondersteunen.

F.S.

C.E. SCHELFHOUT, *Dans le sillage d'Hugo Van Kuyck. Un Belge d'exception*, Bonheiden, Editions de la Dyle, 1988, 148 p.

De auteur heeft vele jaren intens gewerkt aan deze biografie van Hugo Van Kuyck, de man die de zeekaarten tekende voor de landing in Normandië. Zijn deskundigheid, niet alleen als zeeman, maar ook als architect verdient een betere bekendheid. Het luxueuze boek dat nu over hem werd gerealiseerd, zal daartoe zeker bijdragen.

F.S.

L. SCHOKKAERT, *De Nationalestraat. Geschiedenis van de Christelijke arbeidersbeweging in Antwerpen en omstreken (1857-1988)*, ACW-arr. Antwerpen i.s.m. KADOC-KU Leuven, 1989, 422 p.

Zowel naar vorm als naar inhoud is dit een uitstekend werk, dat gerust model kan staan voor andere monografieën over dergelijke onderwerpen. Het zal niet alleen de veeleisende vorser, maar ook de gewone ACV-militant bekoren. Jammer dat de oorlogsperiode slechts twee bladzijden kreeg toebedeeld. Vooral het feit dat de LBC de hele bezetting lang bij de Unie voor Hand- en Geestesarbeiders aangesloten bleef, verdiende o.i. meer aandacht.

F.S.

L. SCHOKKAERT & L. VINTS, *Bewogen Beweging. 60 jaar K.S.J.-K.S.A.-V.K.S.J.*, KSJ-KSA-VKSJ i.s.m. KADOC, 1988, 137 p.

p.

Geen diepgaande studie, maar een overvloedig geïllustreerd gedenkboek dat volgens het woord vooraf "de voorbije zestig jaar wil evoceren, niet beschrijven".

F.S.

J. SCHOONJANS, *De hiërarchisch-coördinerende stedenbouw te Brugge in een Belgisch perspectief 1940-44*, RUG, 1987 (B 2970/8).

Bijzonder interessante studie over het stedenbouwkundig beleid tijdens de oorlogsjaren. Enerzijds wordt aandacht besteed aan de theoretische planning van het Commissariaat-Generaal voor 's lands Wederopbouw, anderzijds is er de case-study van de gewijzigde stedenbouwkundige condities in

een middelgrote stad (Brugge). Ingenieur architect Schoonjans plaatst een vraagteken bij de naoorlogse "nieuwe orde"-verpolitiserings van oprichting en akties van het Commissariaat. Hij besluit dat anderzijds de ideeën van "harmonisch beheersbare evenwichten" van Verwilghen c.s. de werkelijke aktoren in het funktionieren van een stad nooit benaderen. Een model voor verder onderzoek en - wie weet - voor internationale vergelijkingen.

D.M.

L. SIMONS, *Geschiedenis van de uitgeverij in Vlaanderen. II. De twintigste eeuw*, Lannoo, 1987.

Voor de kennis van de literatuur in Vlaanderen en van de manier waarop die technisch vervaardigd en aan de man gebracht werd is dit werk (een eerste deel behandelde het aarzelende begin in de 19e eeuw) onontbeerlijk.

W.M.

Speerpunt. Geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers, 1887-1987, Brussel, CMB, 1987.

Fer de lance. Histoire de la Centrale der Métallurgistes, 1887-1987. Bruxelles, CMB, 1987.

Bijdragen tot de Geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers, CMB-Inform, 1987.

Histoire de la Centrale des Métallurgistes de Belgique. CMB-Inform, 1987.

Daar waar in de geïllustreerde en populair-wetenschappelijke uitgave "Speerpunt. Geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers, 1887-1987" het wedervaren van de CMB tijdens de bezetting slechts terloops aan bod komt, ligt dat anders in de "Bijdragen tot de Geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers van België", beide uitgegeven ter gelegenheid van het eeuwfeest van deze socialistische vakcentrale. Zowel het artikel van Wouter Steenhaut over de collaboratie in de UHGA, als de studie van Rik Hemmerijckx over de C.M.B. in de clandestiniteit vormen bijzonder interessante bijdragen tot de sociaal-politieke geschiedenis van de 2de W.O.

R.V.D.

M. TRICOT, *Beaumont. Entité Beaumontoise. La guerre 1940-1945*, Bruxelles, Cercle d'Histoire de Beaumont, 1988 (B 3198).

Kort geleden heeft het Centrum zijn collectie verrijkt met deze belangrijke studie over lokale geschiedenis die onderzoekt wat er tussen 1939 en 1945 te Beaumont en omstreken gebeurde. De auteur heeft hier zeker nuttig werk verricht.

Monografieën van dit soort vormen inderdaad een onvervangbaar middel om echt te kunnen vatten wat het reële leven van de lokale bevolking was. Verschillende getuigenissen maken dit werk nog interessanter.

A.C.

G. VANTEMSCHE, *De werkloosheid in België, 1929-1940*. Berchem, Epo, 332 blz.

Met 'De werkloosheid in België 1929-1940', de publicatie van zijn doctoraal proefschrift (VUB-1987), heeft Guy Vantemsche een essentiële studie geschreven waarin sociale -, economische - en politieke geschiedenis elkaar kruisen. Hij verdiept zich niet enkel in de beschrijving van het fenomeen werkloosheid in de jaren '30 (waar nog in het recente verleden zo vaak in vergelijkende zin werd naar verwezen, maar dat nooit op een wetenschappelijke manier was bestudeerd), maar tevens brengt hij primordiale analyses van de "welvaartstaat" en van de "sociale crisispolitiek". Voor het begrijpen van de Belgische maatschappij in het interbellum (en vandaag) onontkoombaar studiewerk.

R.V.D.

E. WITTE, J.C. Burgelman, P. Stouthuysen (Eds.), *Tussen restauratie en vernieuwing. Aspecten van de Belgische naoorlogse politiek (1944-50)*. Brussel, VUB Press, 1989.

In de overgangsperiode van de onmiddellijke naoorlog bestonden de hoop op een terugkeer naar de waarden van vòòr 1940 en de erfenis van de bezetting naast mekaar. Alles zal op bestaande grondslagen heropgebouwd worden, niets is echt nieuw maar alles is wel erg anders.

De diverse aspecten van deze periode die wel in de herinnering voortleven maar eigenlijk wetenschappelijk niet bestudeerd zijn, worden in het voorliggende werk onderzocht aan de hand van studies die elk op hun domein baanbrekend zijn.

Alleen hun opsomming al duidt op het "problematische" panorama van die jaren: partijen, verkiezingen, koningskwestie, patronaat, arbeidersbeweging, sociaal overleg, Vlaamse beweging, blokvorming, pers en radio.

Het geheel wordt ingeleid met stevig denkwerk in de vorm van een voorlopige synthese van de hand van Els Witte. De wetenschappelijke geschiedschrijving van de naoorlog is begonnen.

J.G.

G I F T E N

In deze rubriek de door het Centrum ontvangen documenten (zie ook Aktiviteiten van het Centrum - Archieven en Verzamelingen). Met onze welgemeende dank aan de schenkers.

Belangrijke giften

Prof. J.L. Charles schonk een bijna volledige collectie van Pygmalion (1948-76) en BRT-producer Etienne Verhoeyen schonk een uitermate rijke collectie neo-fascistische en extreem-rechtse periodieken .

A. BOEKEN, TIJDSCHRIFTEN, BROCHURES

- Ambassade van de USSR (Brussel): een lot werken en brochures.
- ANONIEM : E. Kolb, Bergen-Belsen 1943 tot 1945 (9128).
- ASSELOOS, André (Oostende): Ed. Bishop, Duel boven Engeland. Het fascinerende verhaal van de slag om Engeland (9242); R. Collier, Duinkerken '40. Het wonder, de schande en de glorie (9243); T.H. Tetens, Het nieuwe Duitsland en de oude nazi's. Een onthullend feitenrelaas (3244); E. Rommel, La guerre sans haine. Carnets présentés par Liddell-Hart (9245); *Heidelberger Neueste Nachrichten*, 26/27.VIII.1944; *De Volksstem*, 14.I.1945; *Belgischer Kurier*, 26.VIII.1916; *Volk en Staat*, 16.V.1944; *La Libre Belgique*, 15.V.1945; *Vooruit*, 30.IV-1938; *Front*, 9.XII.1945; *DeDag*, 24.VIII.1940; *Brugsch Handelsblad*, 10.-V., 17.V.1941, 11.IV, 16.V., 22.VIII.1942, 26.VI, 18.XII.1943, 29.VII, 5.VIII.1944.
- AUDITORAAT GENERAAL (Brussel): Krijgshof van België. Plechtige zitting van 21 juni 1988. Overlijden van de H. John Gilissen, emeritus Auditeur Generaal bij het Krijgshof (1912-1988) (B 3240/14).
- BACHY, P. (Estaimpuis): Saint-Léger à l'ombre des Templiers (B 3112).
- BERTON, Stanislav (Roseville, Australië): M. Ivanov, The Memorandum. Pertaining to Ladislav Vanek-Jindra (9210/1).
- BIBLIOTHEEK "KAPELLEVELD" (St-Lamberts-Woluwe): La victoire de Colmar (20.I-9.II.1945) (9098); R. Sereau, L'expédition de Norvège 1940 (9099); Le Service de Santé dans les combats de la Libération (9100).
- BIBLIOTHEEK VAN HET PARLEMENT (Brussel): *Zeitschrift fur Politik*, I-VI. 1944.
- BIKAR, André (Kraainem): André Bikar, La campagne de mai 1940 en Belgique. La 3e Brigade de Spahis dans nos Ardennes les 10,11 et 12 mai (3190/12); La Campagne de mai 1940 en Belgique. La 4e Division Légère de Cavalerie française à l'est de la Meuse, les 10, 11 et 12 mai (3190/13); La Campagne de mai 1940 en Belgique. Les événements dans le sud de la province de Luxembourg. Le repli des Chasseurs ardennais le 10 mai et la 2e Division Légère de Cavalerie française (2e DLC) les 10, 11 et 12 mai (3190/14); La Campagne de mai 1940 en Belgique. La 1ère Division Légère

- de Cavalerie française à l'est de la Meuse, les 10, 11 et 12 mai (3190/15).
- BLUM, D. (Brussel): Medisch rapport in het Tsjechisch m.b.t. Alfred Bãrtos, Tsjechisch soldaat die deelnam aan de aanslag op Heydrich, juni 1942 (FC); Duits medisch verslag m.b.t. dezelfde : autopsie om er zich van te vergewissen dat de Tsjechen Bartos niet hadden laten doodgaan om te vermijden dat hij zou spreken ; 1942 (FC).
 - BOON, Greta (Wommelgem): De Belgische radio-omroep tijdens de tweede wereldoorlog (B 3071).
 - BOSKIN, Lucien (Liège): Témoignage 1943-1945, 37 p. gedact. (De auteur werd voor de V.T. gedeporteerd naar Duitsland en opgeëist voor de Service Wallon du Travail).
 - BROUSMICHE, Philippe (Brussel): Bortaï (B 3004).
 - BRT-Instructieve Omroep (Brussel): Lexicon. De Tijd der vergelding en het verzet (B 3102).
 - CABALLERO, Carlos (Alicante): El Batallon Fantasma. Espanoles en la Wehrmacht y Waffen-SS. 1944-45 (Br E 3/2).
 - CAPITAINE, Y.: Le Cheval de Troie (B 3070/4).
 - CHARLES, J.L. (Brussel): L'entre-deux-guerres. Préparation de l'armée belge dans le domaine aérien (B 3264).
 - CHOUARD, Simon (Brussel): André Brissaud, Mussolini, t.I: La montée du fascisme (9004); t.II: La folie du pouvoir (9004); t.III: L'agonie au bords des lacs (9004); Stanley Karnow, Vietnam (9003).
 - CLEEREMANS, J. (Brussel): Een collectie van *Journal des Français*; brochures over de Koningskwesie; nummers van kranten, o.a. van *Septembre*; *Pourquoi Pas ?*, 8.VI.1940.
 - CUVELIER, Paulin (Cul-des-Sarts): *Journal des Combattants*, nr 12 van 19.III.1939 en van nr 1 van 1.I.1949 tot nr 12 van december 1985.
 - DANSE, Maurice (Brussel): T. Robertson, The Golden Horseshoe (9164); J. Vader, The Fleet without a friend (9165); P. Brickhill, Reach for the Sky (6727); P. Lund et H. Ludlam, Night of the U-Boats (9163).
 - DANTINNE, A.: Avec nos condamnés politiques à Merxplas (BR B 11/32).
 - DANTOING, Alain (Court-St-Etienne): Les résistances spirituelles. Actes de la Dixième Rencontre d'Histoire Religieuse tenue à Fontevraud les 2,3 et 4 octobre 1986 (9229); W. Szaffran, Psychoanalyse en onbegen in de cultuur; Grenzen aan de remedies (9230); M. Van den Wijngaert, Schoollopen in oorlogstijd (B 3101); F. Mayence, La correspondance de S.E. le cardinal Mercier avec le gouv. gén. allemand pendant l'occupation 1914-1918 (3197); Spiritualité, théologie et résistance. Yves de Montcheuil, théologien au maquis du Vercors (Colloque de Bivers, sous la direction de Pierre Bolle et Jean Godel) (8836).
 - DE COCK, Ridder (Ieper): Maurits Delanghe, Mijn tragedie van Dresden (B 3093).
 - DE CONINCK, F. (Dendermonde): Revolution im Mittelmeer. Der Kampf um den Italienischen Lebensraum (7757).
 - de LANDSHEERE, L. (Brussel): clandestiene brochures van 14-18; twee brochures 40-45; A.L. Marion, La Libre Belgique de Peter Pan et Scipion l'Africain.
 - DE RUYVER, D. (Zottegem): De geschiedenis van de recruteringsreserve van het Belgisch Leger (CRAB/RCBL). Het verhaal van de vlucht van 150.000 jongeren tussen 16 en 35 jaar in mei 1940, Handelingen II van het Zottegems geschiedkundig genootschap, Zottegem, 1985, pp. 169-197; De vlucht naar Anduze. Het verhaal over de CRAB en de RCBL (Brochure).
 - DESEYNE, A. (Zonnebeke): Vriendenkring 29e Bataljon Fuseliers (B 3130).
 - DRYON, Philippe (Brussel): collectie van *L'Action Socialiste*.

- DUBRU, A. (Arlon): Contribution à l'histoire de l'Armée Secrète. D'Arlon à Bouillon, le Secteur 7 de la Zone V. Titre III: Les cinq groupes du Secteur 7 (1943-1944) (B 3079).
- DUCHESNE, Albert (Brussel): Arrestation et captivité du préfet de l'Athénée de Thuin Francis Duchesne en 1943, spéciaal nr. van *Sambre et Heure* (B 3250/14).
- FEDERAZIONE ITALIANA ASSOCIAZIONI PARTIGIANE (Rome): Soldati italiani dopo il settembre 1943 (9143).
- FONDATION NATIONALE DES SCIENCES POLITIQUE (Paris): Archives d'histoire contemporaine. Guide du lecteur. Décembre 1988 (9111/16).
- FRANCAERT, P. (St Agatha Berchem): P. Francart, La côte belge 1940-1944. Le Mur de l'Atlantique, 2 vol. Groupe d'étude pour l'histoire des Fortifications militaires en Belgique.
- GILLES, Pierre C. (Brussel): T. de Graaf, Odyssee van Koopvaardijkapitein.
- GOTOVITCH, José (Brussel): F. Mertens, Une femme parmi d'autres (B 3302); G. Bodinier, Indochine 1947. Règlement politique ou solution militaire (9394); 22 nrs van *Femmes*, 1951-1957 (1977); Joelle Salmon, La répression de la collaboration politique et militaire après la Seconde Guerre mondiale (thesis ULB) (Th 326); 25 nrs van *Ecrits de Paris*.
- GROSBOIS, Thierry: Pol Gérard, Thierry Grosbois, M.R. Toussaint, Petite histoire de Biesme-la-Colonoise depuis les origines (B 2997); Jacques le Goff et Pierre Nora, Faire de l'histoire. II. Nouvelles approches (1703); Thierry Grosbois, Inventaire des archives du Secrétariat général de Benelux (1946-1986) (B 3213).
- HEYNEN, Guy (Cerfontaine): G. Heynen, Les premiers jours de la vie de nos prisonniers (B 3200).
- HOUART, Pierre: L'aventure des "routes de la paix" (1952-1957) (B 3070/2).
- ISTITUTO SOCIALISTA DI STUDI STORICI/ARCHIVIO DEL SOCIALISMO ITALIANO (Firenze): Simone Neri Serneri, Il partito socialista nella resistenza. I documenti e la stampa clandestina (1943-1945) (1716).
- JASPAR, Henri (Brussel): Een volledige collectie van *La Libre Belgique* (1914-1918); P. Goemaere, Histoire de la Libre Belgique clandestine (B 0273).
- JOORIS, Antoine (Brussel): A. Jooris, Souvenirs de la guerre 1940-1945 (B 3072).
- KERMISZ, Jozef: Dokumenty i materialy do dziejow okupacji niemieckiej w polsce Tom II. "Akcie" i "Wysiedlenia" (9225).
- KONINCKX: P.S.J. Hanozin, Modèles français (B 3116); Alfons Fierkens, Hoofdzaken uit de nieuwste geschiedenis (1789-1937) (B 3117); L. Von den Bliet, Leven van Onze-Heer Jesus-Christus (B 3118); J. Warichez et L. Brounts, Geschiedenis der nieuwe tijden (B 3119); A. Delaruelle en A.I. Claes, Beginselen der natuurkunde. Deel II (B 3120).
- K.U.L. CENTRALE BIBLIOTHEEK (Leuven): *Ex officina*. Bulletin van de Vrienden van de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 1986, n° 3.
- LEOTARD, Jean (Walcourt): J.-L. Roba et F. Léotard, Solre-Saint-Géry... un 29 janvier; Cercle d'histoire de l'entité de Walcourt, L'hôpital de campagne américain pendant la seconde guerre mondiale.
- LIMBREE, C. (Beauraing): Korrekt ! Korrekt ? La région de Beauraing dans le conflit 1939-1945 (B 3070/8).
- LOUCHE, M. (Brussel): In the Clutch of circumstance. Reminiscences of members of the Canadian National Prisoners of war Association (1715); André L'Hoist, La guerre de 1940 et le rôle de l'armée belge (B 0148);

- Tony Heidekens, *Te Weer! Vijf oorlogsjaren weerspiegeld in onze Vlaamse literatuur* (B 3094); 6 september 1944. De fusillade te Leopoldsborg (3215).
- MABIRE, Jean: J. Mabire, Légion Wallonie au Front de l'Est 1941-1944 (B 2974); J. Mabire, Division Wallonie sur la Baltique 1944-1945 (B 3244); J. Mabire et E. Lefevre, Légion Wallonie 1941-1945 (B 3245).
 - MARTIN, Dirk (Berchem): John Hersey, *Der Wall* (9089); Pierre et Renée Gosset, Adolf Hitler, t. III: *De l'Apogée au Gotterdammerung*; brochures; een collectie van *Links* en *Nieuwe Links*; exemplaren van *Bevrijding*, *De Vlaamse Gids*, *Delta*, *Europe Magazine*, *Nieuw Vlaanderen*, enz...; Pierre Daye, Léopold II (B 3089); Jean Montigny, *Le complot contre la paix 1935-1939* (0722); Emil Gennen, *Wie der Krieg zu Ende ging* (B 2882); W.L. Shirer, *Aufstieg und Fall des Dritten Reiches* (9036); Henri Carton de Wiart, *La Cité Ardente* (B 3106); Leo Meert, *De nood van 't land* (B 3189); Ruth Andreas-Friedrich, *Berlijns dagboek 1938-1948* (9127); H. Schustereit, *Vabanque. Hitlers Angriff auf die Sowjetunion 1941 als Versuch, durch den Sieg im Osten den Westen zu bezwingen* (1758); Stijn Streuvels, *Liebespiel in Flandern* (B 3243); Karl Jacobs, *Flandern erzählt. Ein Sammelband Flämischer Dichter* (B 3276); Heinrich Toussaint, *Verlorene Jahre. Schicksale einer Kriegsgeneration im Grenzland* (B 2910). A. Breyne, Th. Luykx e.a., *Democratie en vrije voorlichting* (B 3131); Karel Hemmrechts, *Wie zijn neus schendt...* (B 3132); D.A. Stracke S.J., *Verleden en toekomst* (B 3133); M. Van Hagendoren, *De Vlaamse Beweging. Verweer en aanval!* (B 3134); Omer Molle, *Le règne des mystificateurs* (B 3135); Jean Amsler, *Hitler* (1518); Alan Moorehead, *Eclipse* (6441); Louis Saurel, *Hitler. L'agonie et la chute* (8073); Else Behren-Rosenfeld, Gertrud Luckner e.a., *Lebenszeichen aus Piaski. Briefe Deportierter aus dem Distrikt Lublin 1940-1943* (9091); Jean Bénilan, *Coup de bambou 1940* (9092); Christian Biegalski, *Révolution/classe/parti* (9093); F. de Monfort, Adolf Eichmann, *levez-vous...* (9101); G. Mannoury, *Mathesis en mystiek. Een signifiëse studie vanuit kommunisties standpunt* (9102); *Op weg naar arbeiderszelfbestuur* (9103); Jacques Gans, *Stukjes en beten van Jacques Gans* (9104); Paul Van 't Veer, *Vriend en vijand in de kolonie* (9105); Carl Zuckmayer, *Als wär's ein Stück von mir, Erinnerungen* (9106); Cajus Bekker, *La guerre dans la Baltique* (9107); G. Krause, *Das Elend der "Linken". Zur Kritik der politischen Oekonomie des Linksrevisionismus* (9108); Harry Wilde, *De politieke moord* (9109); *Etudes maurrassiennes*, 2 (9110); M. Dierickx, *Eigentijdse geschiedenis van 1939 tot heden* (9111/1); Ray Petitfrère, *Pas à pas avec Hitler* (3 delen) (9112); Wolf Schneider, *Soldaten... Het verhaal van de naamloze soldaat door de eeuwen heen* (9113); een collectie van *Ons Erfdeel*, 1962-1984 (028); J. De Bruyn, *De speelman en zijn zoon* (B 2823); I. Hatano, *In de schaduw van Hiroshima. Dagboek-brieven van een Japanse jongen* (9320); G. Kaiser, *Villa Aurea* (9321); R. Maran, *De ziel der Afrikaanse wildernis* (9322); G. Vanden Maeldere, *Bewoners van 't kantje* (B 3260); J.H. Burns, *Etappe Napoli* (9306); W. Hermans, *Jan Van Gent. Roman uit het leven van een Vlaamse familie rond twee wereldoorlogen* (B 3257); R. Payne, *Stalin, Aufstieg und Fall. Eine Biographie* (4016); Arthur Koestler, *Un testament espagnol* (1706); J. Hessing, *Het begrip van de cultuur* (1707); Paul Morand, *Rien que la terre* (1704); Francesco Nitti, *Escape. The personal narrative of a political prisoner who was rescued from Lipari, the fascist "devil's island"* (9122); L. Deighton, *Luchtslag om Engeland* (9123); Gerhard E. Grundler en Arnim V. Manikowsky, *Das Gericht der Sieger* (9084); Lode Cantens, *Ergens is het lente* (B 3193); Gerard Walschap, *Homme et femme*

- (B 3194); Emil Lengeyl, Siberië. Een boeiend en rijk gedocumenteerd beeld van Aziatisch Rusland, het "tweede Amerika" (9185); Die Edda. Uebertragen von Felix Genzmer (9186); Henry Bordeaux, Ménages d'après guerre (9188); Léonard Mosly, De Rijksmaarschalk. Een levensbeschrijving van Herman Göring (4052); Marianne Horth, Adolf Hitler, mon père. Mémoires de Gisela Heuser (9076); C. Ryan, La dernière bataille. La chute de Berlin (9061); L.-P. Boon, De Voorstad groeit (B 3121); V. Celen, Zòð schrijven de Fransch-Vlamingen (B 3122); E. Claes, Zichemsche novellen (B 3123); J. Helm, De Goudenregen (B 3124); I. Michiels, Kruistocht der jongelingen (B 3125). G. Walschap, Een mensch van goeden wil (B 3126); A. Heertje en W.A.C. Whitlau, Geldontwaarding. De oorzaken van de prijsstijgingen en wat we er aan kunnen doen (9080); W. Pols, Historisches Lesebuch 1. 1815-1871 (9081); L. Feuchtwanger, Süß de Jood (9082); J. Wiatr, Het politieke systeem in Polen (9083); Geschichte Materialsammlung, II. Klasse (9090); De actie van de Bedienden, Technici en Kaders der Privaat-Ondernemingen, s.d.; *De Dag*, 3.IX.1938; *En Avant* (organe du Cercle des Etudiants communistes de l'U.L.B.), I-X.1949; *L'invalidé Belge*, I-IX.1950; *De Kruisbanier*, 15.XII.1945, 5.I en 12.I.1946; *La Libre Belgique*, 2.IX.1935; *Le Matin*, 30.VIII, 1 en 2.IX.1935; *La Nation Belge*, 1.IX.1935; *Le Nouveau Journal*, 25/26.XII.1940, 25/26.XIII.1941; *Le Soir*, 31.VIII.1935; *De Morgenpost*, 11.VII.1927, 9 en 10.VIII.1938; *De Standaard*, 11.VII.1939; *Wetenschappelijke Tijdingen*, V.1943; *Het Zoeklicht*, 24.V.1947; W. Cobbaut, Het solidaristisch alternatief. Blauwdruk van een solidaristische maatschappij (B 3240/5); J.-N. Faure-Biguet, Gobineau (1721).
- MATTELAER, Eugène (Knokke-Heist): Zwaluw, Waar vlieg je naartoe ? (B 2843).
 - MICHMAN, Dan (Tel Aviv): Research on the problems and conditions of religious jewry under the nazi regime (9390/1); Het liberale Jodendom in De Nederlanden 1929-1943 (9144); Léon Poliakov en Josef Wulf, Het Derde Rijk en de Joden. Documenten en getuigenissen (1709); Oswald Spengler, Jahre der Entscheidung. Erster Teil: Deutschland und die Weltgeschichtliche Entwicklung (1711); Ernst Juenger e.a., Das Antlitz des Weltkrieges (1710); Oral History Division. Catalogue nr 3 (1712); Anrezj Lesniewski (Edit.), Western Frontier of Poland. Documents. Statements. Opinions (1713); Ana Frank. Tagbukh fun a maidl. 14 Yuni 1942-1 Uigust 1944 (1714); K. Shabbatai, A sheep to the slaughter (9111/16); Walther Darré, Neuadel aus Blut und Boden (8311); German revisionism on the move (1730); Dutch and German Jews in the Liberal Jewish Movement (9390/3).
 - MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN: Aanwinsten van de Afrikaanse bibliotheek. Maandelijke lijst nr 2, 1989; Documents diplomatiques français, 1955, T.II (1er juillet-31 décembre) (8841).
 - MOLINBERG, M. (Brussel): Enkele documenten over het leven tijdens de bezetting.
 - MORTIER, G. (Zwijnaarde): *Volk en Staat*, 20.IV.1943 (D4); *Moniteur belge-Belgisch Staatsblad*, 17.II.1941 en 30.X.1943; *ABC*, 3 nrs van 1944 en 13 nrs van 1945 (R 2264); *Zondagsvriend*, 6 nrs (R 1201); *De landing in Europa*, 6.VI.1944; A. Dantine, Avec nos condamnés politiques à Merxplas; *De Dietsche Gedachte*, 5 nrs van 1927, 1 nr van 1928 en 1 nr van 1932.
 - NESTLER, L. (Berlin): H. Kaden (Ed.): Die faschistische Okkupationspolitik in Oesterreich und in der Tschechoslowakei (1938-1945).
 - PEARCE, Gerrit (Vilvoorde): Belgische Werklieden Partij, Het eerste

- vlaamsch socialistisch Congres. 20-21 maart 1937 (B 3299); Piotr Lossowski, Zolnierze minionych lat (9381); K. Lunn en R.C. Thurlow, Britisch fascism (9382); J. Scanlon, But who has won ? (9383); W. Schumann, L. Nestler, Europa unterm Hakenkreuz. Die Okkupationspolitik des deutschen Faschismus (1938-1945). Osterreich. Tschechoslowakei (9357); V. Marquet, Contribution à l'histoire de l'Armée Secrète 1940-1944. La Zone V: Aperçu général. Echelon de commandement. Secteur 1. Secteur 2. Les cantons de l'Est (B 3283).
- PEDEN, Murray (Don Mills): A thousand shall fall. The true story of a Canadian bomberpilot in world war two (9161).
 - PIORO, Maurice (Brussel): Dokumente des Asche-Prozess (B 3216).
 - POSPIESZALSKI, Karol Marian (Poznan): Enkele overdrukken.
 - RANSON, Lucien: En het leven gaat verder... Jeugdherinneringen 1924-1943 (B 3241).
 - REGION AUTONOME VALLEE D'AOSTE: Documents historiques de l'autonomie valdotaine (1943-1948). Exposition historique et documentaire (8981).
 - RELY, Achille (Mortsel): Bommen op Mortsel. Mission nr 50. Luchtaanval op de Erlafabrieken. 5 april 1943 (B 3172).
 - ROELANDTS, F. (Brussel): W. Berthold, Les morts sans croix (9239): A. Mars, Mon sous-marin l'"Unbroken" (9240); C. Willoughby et J. Chamberlain, L'épopée de Mac Arthur.
 - SATTLER, S. (Jeruzalem): Prisoner of 68 months... Buchenwald and Auschwitz (9015).
 - SEGERS, Carlo (Deurne): T. De Graaf, Odyssee van een koopvaardijkapitein (9111/3).
 - SOMERHAUSEN, Luc (Brussel): Bruno Kennes, Sociaal-statistische studie over het concentratiekamp te Breendonk. De vreemdelingen te Breendonk (Th 338).
 - SOURIS, Eddy (Toronto): Desmond Hawkins, War report D-Day to VE-DAY. Dispatches by the BBC's war correspondents with the Allied Expeditionary Force 6 June 1944-5 May 1945 (9074); Darry D. Rowland en J. Douglas Mac Farlane, The Maple leaf forever, The story of Canada's Foremost Armed Forces Newspaper (9075); Bill Olmsted, Blue Skies. The Autobiography of a Canadian Spitfire Pilot in World War II (9377); Hedley Everard, A mouse in my pocket. Memoirs of a Fighter Pilot (9021).
 - VAN ACKER, Georges: Héros et martyrs. 1940-1945 - les fusillés (LK 3/7).
 - VAN DER LINDEN, Martin (Brussel): Jam. Dessins parus dans le "Brüsseler Zeitung" (1943-1944) (B 3266); La caricature contemporaine. Jam. 1936-1944 (B 3128).
 - VAN DOORSLAER, R. (Gent): Onze ontmiijners (BrB 14/20); J. Van Houtte en C. Ketelaer, Gemeentewet met aanvullende wetten. Officiële tekst (B 3223); Le débarquement en Europe. De landing in Europa. 6.VI.1944 (B 3224).
 - VANSEVENANT, Georges (Brasschaat): Het 3de Regiment Lansiers. Gulden Boek (B 3069); Bloednevels (B 3073); Schrikbewind achter Prikkeldraad (B 3087); Achtiendaagse dodendans (B 3088); een brochure.
 - VANWELKENHUYZEN, Jean (Brussel): Nr 1 van *Museum Dynasticum*, I.1989.
 - VANWELDE, A. (Anderlecht): S. Loar, Ersatz war jokes; L'Eglise dans la tourmente; Programme du congrès JOC (1950); Jeux scouts, 1943; Le manuel du chef de patrouille, 1941; Les boy-scouts de Belgique; R. Kipling, Le second livre de la jungle, 1944; Handboek der K.A.J., 1933 (PV 35).
 - VAUPREE, Dominique: *Huldenberg Heemblad*. Mei 40. Sector Ottenburg (B 3190/1).
 - VIERSTRAETE, M. (Liège): G. Maillard, Hommage aux Fusillés. Libération de la Citadelle. Faits de guerre (B 3179); Vic Bodson, La Croix... des

- évadés (B 3178); Le dossier 39-45: Les Belges et l'occupation (fotos); Danièle Lheureux, Les oubliés de la Résistance. "Sylvestre Farmer" (9151); André Gaillemain, Un prêtre député: le Chanoine L. Polimann (9150); Nr 3, 1984 van A l'*Avant-Garde* (Bulletin de l'Amicale du 12e Régiment d'Infanterie de Ligne); Jean Bardanne, L'Intelligence Service en Belgique (B 3111).
- WYNANTS, Jacques (Verviers): Een nr van 1933 en drie van 1935 van *Revue Catholique des Idées et des Faits*.

B. DOKUMENTEN, ARCHIEVEN

- BIBLIOTHEQUE CHIROUX-CROISIERS (Liège): Enkele documenten (brieven).
- BIRON, Paul (Liège): Twee geallieerde vlugschriften (vlugschriftencoll.); Tien cassettes met getuigenissen.
- BOGERS, L. (Genk): Lijst van te Hechtel gefusilleerden; Amerikaans verslag over de bevrijdingsgevechten Genk-Maastricht-Rotem; Persknipsels; "Genk en de tweede wereldoorlog" (verscheen in *Heidebloemke Genk*) (T; A).
- BRAHAM, Yvonne (Herve): Vier fotoalbums; Een velddagboek (1940); Ontsnappingsverhalen m.b.t. wijlen haar echtgenoot Jos Zartin (JP).
- CAUDRON, Raoul (Frameries): Documentatie i.v.m. zijn verblijf in krijgsgevangenkampen (PC).
- CHARITA, J. (Oostduinkerke): Een foto van Friedrich Karst, Kdt. van de OFK 672 (Fototh.).
- CLEERMENANS, J. (Brussel): Twee identiteitskaarten van John Mahieu, RAF-piloot; Een reeks circulaires van het Nationaal Comité voor de Volksraadpleging (Z 10).
- COLLART, Emile (Brussel): Etiologisch register C.T./7e D.I. (18E1).
- CUVELIER, Paulin (Cul-des-Sarts): Nationale Strijdersbond, circulaire nr. 9 van 25.IX.1940 (B).
- DE LANDSHEERE, Louise (Brussel): Etude sur la situation de la Belgique depuis 10.V.1940 (PD 49); Archief Jean Fosty (PF 6).
- DE PINCHART, H. (Brussel): Een belangrijke bundel documenten (W).
- DEPRET W.P. (Antwerpen): Archief BNB Antwerpen (PD 55).
- DESTALLE, Philippe (Joncret): Archieven van de NLVC - Joncret (Henegouwen), 1942-43 (3 B 1).
- ERAUW, Mevr. F. (Ottenburg): Een bundel documenten i.v.m. Ravensbruck (T 25).
- GAIER, Claude (Liège): Brief van generaal Keyaerts aan de officieren, onderoff. en soldaten van het Belgisch leger om het huwelijk van de koning aan te kondigen (6 dec. 1941) (E2).
- HAULOT, Arthur (Brussel): Fotocopies van documenten; Een nummer van *L'Effort...* (Bulletin mensuel de la C.N.P.P.A.).
- INTERNATIONAL TRACING SERVICE (Arolsen): Een videocassette over de ITS.
- LECLEF, Marcel (Brussel): Persoonlijke documenten (PL).
- LEMAIRE-FONTEYNE, Michèle (Wihéries): Documenten Mter Jean Fonteyne (PF 7).
- MALBECQ, V. (Vilvoorde): Een videocassette over Wöbbelin.
- MARTIN, D. (Berchem): Vijf fotos m.b.t. het Leuvense verzet (naoorlog) (Fototh.).
- MAT, L.R. (Brussel): Persknipsels i.v.m. de oorlog (Persknipselcollectie).
- MATHOT, René (Frasnes-en-Fagnes): US Army kaarten gebruikt op 2/3 sept. 1944: Beaumont en Givet (Kaartencoll.).

- MIROIR, André (Brussel): 49 Affiches i.v.m. hedendaagse conflicten (Affichecoll.).
- MONBRON, J. (Liège): Documenten Sylva Bernard, Belgisch vertrouwensman in het Stalag XXA (Thorn) (HII/XX A).
- MOYEN, André: Twee teksten van L. Gueuning; Groupement K 10/11.V.1940 (Kapt. Marlière) (E1).
- NIEUWENHUY, L. (Dion-le-Mont): Enkele documenten uit 1939/40.
- PROTH, E. (Leopoldsburg): Drie fotos m.b.t. de mobilisatie (Fototh.).
- RENSON (Erquelinnes): Dossiers Archieven OF Erquelinnes (Cheminots, Epuration) (PR 15); Drie fotos m.b.t. sabotage.
- ROBERT René (Binche): Documenten i.v.m. de publicatie van zijn boek "L'aventure de l'an 40. Un ancien du XVe C.R.A.B. raconte..." (PR 16).
- ROOBAERT-JONIAUX, Suzanne (Brussel): Documenten uit de bezettingsperiode (PR 17).
- ROYAUX, M. (Brugge): Archieven Luc-Marc (12 S).
- SEGERS Carlo (Deurne): Fotocopiën van documenten i.v.m. de 18-daagse veldtocht (E1).
- UGEUX, William (Rixensart): Documenten i.v.m. voedselhulp voor Belgische journalisten vanuit Londen (PU 2).
- VANSEVENANT, G. (Brasschaat): Een document i.v.m. de krijgsgevangenen (H IV).
- VERHOEYEN, E. (Brussel): Een uitgebreide verzameling naoorlogse uiterst rechtse publicaties.
- VIERSTRAETE, M. (Liège): Enkele persoonlijke documenten (PV 37).

C. DAGBOEKEN, HERINNERINGEN

- ANONIEM: F. Perin, Rapport à soumettre aux travaux de la section politique du congrès du M.P.W. (1961) (JP).
- COLLART, Emile (Brussel): Journal de la campagne 39-40 (JP).
- FAUTRAY, Père Léon (O.M.I.) (Libramont): Journal d'exode (JP).
- MALBECQ, V. (Vilvoorde): Récit de captivité (Neuengamme) (JP).
- VALCKE, Maurits (Heestert): Dagboek vanaf 9 mei 1940, datum mijner twintigste verjaring (JP).

Redaktiesekretariaat : Dirk MARTIN

De redactie van deze aflevering werd afgesloten op 30/9/1989

Bladschikking en tikwerk : Nicole MEGANCK

Offsetdrukwerk : André FLAMEE

ISSN 0772-1196